

FI Dnr 16-2467

Finansinspektionen
Box 7821
SE-103 97 Stockholm
[Brunnsgatan 3]
Tel +46 8 408 980 00
Fax +46 8 24 13 35
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

Föreskrifter om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Sammanfattning

Finansinspektionen beslutar om nya föreskrifter om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Föreskrifterna innehåller bl.a. nya krav på företagens allmänna riskbedömning, identitetskontroll, bevarande av handlingar och uppgifter, funktioner för regelefterlevnad och intern kontroll samt egenskaper hos det visselblåsningssystem företagen ska ha. Finansinspektionen ställer även krav på att företagen ska lämna nödvändiga uppgifter för att myndigheten ska kunna riskklassificera tillsynsobjekt.

Föreskrifterna är ett led i genomförandet av det fjärde penningtvättsdirektivet som syftar till att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism¹. Finansinspektionen beslutar även om följdändringar i ett antal föreskrifter.

Det fjärde penningtvättsdirektivet genomförs i huvudsak genom den nya lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och terrorism som träder i kraft den 1 augusti 2017. Lagen omfattar både finansiella och icke-finansiella företag, som står under tillsyn av flera olika tillsynsmyndigheter.

De nya föreskrifterna gäller för samtliga finansiella företag som omfattas av den nya lagen och som står under Finansinspektionens tillsyn. I januari 2017 omfattades 2 332 finansiella företag, som hade tillstånd av eller var registrerade hos Finansinspektionen, av den nuvarande penningtvättslagen.

Föreskrifterna träder i kraft den 1 augusti 2017 och Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2009:1) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism kommer då att upphöra att gälla.

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv nr (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG.

Innehåll

1	Utgångspunkter	3
1.1	Målet med regleringen	3
1.2	Nuvarande och kommande regelverk	5
1.3	Regleringsalternativ	5
1.4	Rättsliga förutsättningar	5
1.5	Ärendets beredning	6
2	Motivering och överväganden	6
2.1	Tillämpningsområdet och definitioner	6
2.2	Riskbedömning och riskklassificering av kunden	7
2.3	Rutiner och riktlinjer	10
2.4	Företagets anställda och uppdragstagare	12
2.5	Åtgärder för identitetskontroll	16
2.6	Omfattningen av åtgärderna för att uppnå kundkännedom	21
2.7	Övervakning och rapportering	24
2.8	Bevarande av handlingar och uppgifter	25
2.9	Regelefterlevnad och anmälningar om misstänkta överträdelser	27
2.10	Periodisk rapportering och lämnande av uppgifter	36
2.11	Ändringar i närliggande föreskrifter	39
2.12	Ikraftträdande	40
3	Förslagets konsekvenser	41
3.1	Konsekvenser för samhället och konsumenterna	41
3.2	Konsekvenser för företagen	42
3.3	Kostnader för företagen	44
3.4	Konsekvenser för Finansinspektionen	49
	Bilaga 1 Beräkningsgrunder för kostnader för centrala funktioner med särskilt ansvar för regelefterlevnad	51
	Bilaga 2 Beräkningsgrunder för kostnader för periodisk rapportering	54

1 Utgångspunkter

1.1 Målet med regleringen

Penningtvätt är en företeelse som innebär att kriminellt förvärvade pengar integreras i den legala ekonomin. Det är ett internationellt problem som utgör ett hot mot samhället samt det finansiella systemet och dess institutioner. Detsamma gäller för företeelsen finansiering av terrorism, där även mycket små penningströmmar kan få stora konsekvenser genom att bidra till allvarliga våldsbrott.

Förtroendet för det finansiella systemet kan skadas om dess institutioner förknippas med illegala tillgångar och penningtvätt eller finansiering av terrorism, vilket i sin tur på sikt kan hota den finansiella stabiliteten. Åtgärder som syftar till att effektivisera bekämpningen av dessa företeelser bör därför ses som åtgärder för att säkra både finansiell stabilitet och allmän säkerhet. Mot detta måste vägas betydelsen av att legitim näringsverksamhet ska kunna bedrivas och att finansiella tjänster ska kunna vara tillgängliga för den enskilde. För att kunna uppfylla och balansera dessa båda aspekter bör ett riskbaserat förhållningssätt ligga till grund för bland annat de föreskrifter som meddelas.

Europaparlamentet och rådet har antagit ett direktiv om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism (det fjärde penningtvättsdirektivet eller direktivet). Direktivet syftar till att uppdatera och anpassa regelverket till reviderade internationella standarder från Financial Actions Task Force (FATF)² och den översyn som har gjorts utifrån tillämpningen av det tredje penningtvättsdirektivet. Direktivet ersätter det tidigare direktivet om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism³ (det tredje penningtvättsdirektivet).

Sverige är sedan 1990 medlem i FATF, ett mellanstatligt organ som tar fram internationella standarder för bekämpning av penningtvätt, finansiering av terrorism och finansiering av spridning av massförstörelsevapen. Standarderna, som omfattar såväl rekommendationer som tolkningsnoter, ska genomföras av medlemmarna i deras respektive rättsordning. I de länder som är medlemmar i EU genomförs FATF:s standarder i nationell rätt genom införlivande av EU-direktiv som bygger på standarderna. FATF utvärderar sina medlemmar löpande för att säkerställa att de följer standarderna. FATF påbörjade utvärderingen av Sverige i december 2015 och den 25 april i år publicerades utvärderingsrapporten.

² International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation, The FATF Recommendations, February 2012.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv nr (EU) 2005/60/EG av den 26 oktober 2005 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Genom direktivet utökas de administrativa kraven i vissa delar för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism, exempelvis när det gäller spelsektorn och tröskelvärden för handlare med värdefulla varor. Anpassningar görs också till det förstärkta riskbaserade synsätt som följer av de internationella standarderna bl.a. genom att krav införs på att nationella riskbedömningar ska göras av medlemsstaterna. Av samma anledning tas också den s.k. ekvivalenslistan gentemot tredjeland bort. De tre tillsynsmyndigheterna, Europeiska bankmyndigheten (EBA), Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) och Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten (Esma), får utökade uppgifter enligt det nya ramverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Regeringen föreslog i propositionen 2016/17:173 Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (nedan propositionen) som offentliggjordes den 20 april 2017 hur direktivet ska genomföras i svensk rätt. Riksdagen antog förslaget den 21 juni 2017. Den nuvarande lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (den nuvarande penningtvättslagen) upphävs och ersätts av en ny lag, lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (den nya penningtvättslagen). Flera nyheter införs genom den nya lagen, däribland krav på en allmän riskbedömning hos företagen som bättre förklarar företagens riskbaserade förhållningssätt, och bestämmelser om intern kontroll. Den nya lagen gäller för både finansiella och icke-finansiella företag som står under tillsyn av olika tillsynsmyndigheter.

Finansinspektionens nya föreskrifter är anpassade till den nya penningtvättslagen och genomför även delar av direktivet för de företag som står under myndighetens tillsyn.

De nya föreskrifterna följer den struktur som den nya lagen har och skiljer sig därför till viss del från den struktur som finns i de nuvarande föreskrifterna (Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd [FFFS 2009:1] om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism). De nya föreskrifterna innehåller även vissa nyheter jämfört med de nuvarande föreskrifterna. Bland annat anges kriterierna för när ett företag ska utse en särskilt utsedd befattningshavare och en oberoende granskningsfunktion. En annan nyhet är att företagen ska komma in med periodisk rapportering av uppgifter, som ska ligga till grund för Finansinspektionens riskklassificering av företag under tillsyn.

Medlemsstaterna ska senast den 26 juni 2017 anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att genomföra det fjärde penningtvättsdirektivet. Den nya penningtvättslagen och de ändringar som görs i angränsande rörelselagar träder i kraft den 1 augusti 2017. Finansinspektionens nya föreskrifter träder i kraft vid samma tidpunkt.

1.2 Nuvarande och kommande regelverk

Den 20 maj 2015 antogs det fjärde penningtvättsdirektivet. Det bygger på de reviderade rekommendationer och tolkningsnoter som FATF antog år 2012. Centralt i dessa rekommendationer och tolkningsnoter är att systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism är effektivt. Det fjärde penningtvättsdirektivet är flexibelt på så sätt att ramlagstiftning och detaljerade regler har utarbetats och antagits på olika nivåer inom EU. Kommissionen, EBA, Esma och Eiopa kommer genom olika rättsakter precisera och närmare ange detaljerna i regelverket, vilket gör det enklare för företagen att följa det. Företagen har i viss utsträckning haft möjlighet att påverka utformningen av rättsakterna, t.ex. genom att de har fått lämna synpunkter när EBA, Esma och Eiopa har remitterat förslag till tekniska standarder och riktlinjer.

Som framgår ovan sker genomförandet av det fjärde penningtvättsdirektivet i Sverige främst genom den nya penningtvättslagen som träder i kraft den 1 augusti 2017.

1.3 Regleringsalternativ

Som anges under avsnitt 1.1 och 1.4 är de nya föreskrifterna en del av genomförandet av det fjärde penningtvättsdirektivet och Finansinspektionen har fått bemyndigade att meddela föreskrifter för att genomföra vissa delar av direktivet. Eftersom bindande föreskrifter är nödvändiga för att direktivet ska anses genomfört i svensk rätt finns det inget alternativt sätt för Finansinspektionen att reglera de frågor som direktivet avser.

1.4 Rättsliga förutsättningar

I den nya penningtvättslagen anges att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ska få bemyndigade att meddela föreskrifter på ett flertal områden. Det handlar bland annat om företagens allmänna riskbedömning, rutiner, utbildning som ska tillhandahållas anställda m.fl., skydd av anställda och andra företrädare, identitetskontroll, riskklassificering av kunder, förenklade kundkännedomsgärder, rapportering till Polismyndigheten, hur uppgifter ska lämnas till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen, system för uppgiftslämning, bevarande av handlingar och uppgifter, funktioner för regelefterlevnad och intern kontroll, central kontaktpunkt, egenskaper hos ett särskilt rapporteringssystem samt uppgiftslämning som är nödvändig för tillsynsmyndighetens riskklassificering av tillsynsobjekt (8 kap. penningtvättslagen).

Regeringen har gett Finansinspektionen bemyndigande att meddela föreskrifter på de områden som anges ovan genom 18 och 19 §§ förordningen (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsförordningen).

1.5 Ärendets beredning

Den 11 april 2017 remitterade Finansinspektionen förslag till nya föreskrifter som baserades på förslaget till ny penningtvättslag som presenteras i regeringens lagrådsremiss Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Propositionen publicerades den 20 april 2017, dvs. under remisstiden. Finansinspektionen har efter remitteringen anpassat föreskrifterna och beslutspromemorian till propositionen. Dessa ändringar motiveras inte särskilt i beslutspromemorian.

Tolv av remissinstanserna har lämnat synpunkter på det remitterade förslaget i sak. Finansinspektionen har övervägt framförda synpunkter och redogör under respektive avsnitt för de huvudsakliga synpunkterna på förslaget och hur myndigheten ställer sig till dem. Finansinspektionen har efter remissen även bearbetat föreskrifterna redaktionellt.

2 Motivering och överväganden

I avsnitten 2.1–2.11 redogör Finansinspektionen för de nya penningtvättsföreskrifterna samt motiverar skälen för dem. I avsnitt 2.12 redogörs för de föreskrifter som Finansinspektionen behöver ändra för att anpassa dem till det nya regelverket. De nya penningtvättsföreskrifterna ersätter i sin helhet de nuvarande föreskrifterna.

2.1 Tillämpningsområdet och definitioner

Finansinspektionens ställningstagande: Föreskrifterna gäller för de företag som enligt den nya penningtvättslagen står under Finansinspektionens tillsyn. De definitioner som används i lagen ska även användas i föreskrifterna.

Remisspromemorian: Innehöll en definition av avancerad elektronisk signatur och en definition av anställda. I övrigt hade förslaget i huvudsak hade samma innehåll.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen* anser att definitionen av avancerad elektronisk signatur i 1 kap. 3 § 2 föreskriftsförslaget kan tas bort. De anför vidare att definitionen av anställda i punkten 4 samma bestämmelse bör omformuleras så att det tydligare framgår vilka som omfattas av begreppet. *Svenska försäkringsförmedlares förening* efterfrågar ett förtydligande om vad som avses med ”andra personer som på liknande grund deltar i verksamheten” i definitionen av anställda 1 kap. 3 § 4 föreskrifterna.

Finansinspektionens skäl: Som *Svenska Bankföreningen* har påpekat används begreppet avancerad elektronisk signatur endast i 3 kap. 5 § föreskriftsförslaget, där begreppet även definieras. Finansinspektionen håller därför med om att definitionen kan tas bort. Bankföreningen har även, tillsammans med *Svenska försäkringsförmedlares förening* anfört att

definitionen av anställda bör förtydligas. Finansinspektionen har efter ytterligare överväganden beslutat att ta bort definitionen av anställda och i stället direkt i bestämmelserna ange vilka personer som bestämmelsen är tillämplig på. Detta är i enlighet med hur man gör i den nya penningtvättslagen. I propositionen ges exempel på vilka det är som omfattas av personkretsen.⁴

2.2 Riskbedömning och riskklassificering av kunden

2.2.1 Innehåll i och omfattning av den allmänna riskbedömningen

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företags allmänna riskbedömning ska, minst årligen, utvärderas och när det behövs uppdateras. Den allmänna riskbedömningen ska uppdateras innan företaget erbjuder nya eller väsentligt förändrade produkter m.m.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Svenska Bankföreningen, Fondbolagens förening, Finansbolagens förening och Sparbankernas Riksförbund anser att Finansinspektionen inte har något bemyndigande att fastställa en frekvens för den utvärdering och uppdatering som verksamhetsutövarna ska genomföra och anser att 2 kap. 1 § första stycket föreskrifterna bör tas bort. Vidare anser Svenska Bankföreningen, Sparbankernas Riksförbund och Svensk Försäkring att kravet i andra stycket att företaget ska uppdatera riskbedömningen inför erbjudande av nya tjänster m.m. är för långtgående. Bestämmelsen bör i stället ge företagen möjlighet att utvärdera och vid behov uppdatera sin riskbedömning vid erbjudande av nya eller väsentligt förändrade produkter och tjänster m.m.

Finansinspektionens skäl: Penningtvättsregelverket innebär att ett företag ska vidta åtgärder för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism som står i proportion till de risker företaget är utsatt för. Detta brukar uttryckas som att företag ska tillämpa ett riskbaserat förhållningssätt. I det fjärde penningtvättsdirektivet framgår det av artikel 8.1 att företag ska vidta lämpliga åtgärder för att identifiera och bedöma riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism. Vid bedömningen ska företag beakta riskfaktorer avseende verksamhetens kunder, länder och geografiska områden, produkter, tjänster, transaktioner och distributionskanaler. Åtgärderna ska stå i proportion till företagets typ och storlek. Av artikel 8.2 framgår att riskbedömningen ska vara dokumenterad och hållas uppdaterad.

Bestämmelserna i 2 kap. nya penningtvättslagen beskriver hur företagen ska gå tillväga för att bedöma på vilket sätt de produkter och tjänster som tillhandahålls i verksamheten kan utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism och hur stor risken är för att det sker (allmän riskbedömning). Syftet med den allmänna riskbedömningen är att den ska kunna ligga till grund för

⁴ Prop. 2016/17:173 s. 219.

företagets rutiner, riktlinjer och övriga åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Åtgärderna ska på så sätt utgå från företagets egen bedömning av hur och i vilken omfattning verksamheten kan komma att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism.

Av 2 kap. 1 § de nya föreskrifterna framgår att den allmänna riskbedömningen ska utvärderas regelbundet, minst årligen, och uppdateras när det behövs. Vidare ska riskbedömningen uppdateras innan ett företag erbjuder nya eller väsentligt förändrade produkter, tjänster, vänder sig mot nya marknader eller gör andra förändringar som är relevanta för verksamheten. Eftersom företagets riskbedömning utgör grunden för företagets rutiner, riktlinjer och övriga åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism är det av avgörande betydelse att riskbedömningen är aktuell och svarar mot företagets utbud av produkter och tjänster m.m. för att fylla sin funktion.

Lagbestämmelserna om den allmänna riskbedömningen beskriver detaljerat vad den ska innehålla (2 kap. 1 och 2 §§ den nya penningtvättslagen). Finansinspektionen har därför valt att endast föreskriva om utvärdering och uppdatering av den allmänna riskbedömningen.

I 2 kap. 2 § den nya penningtvättslagen anges på ett allmänt sätt hur omfattningen av den allmänna riskbedömningen ska bestämmas. Av andra stycket framgår att den allmänna riskbedömningen ska dokumenteras och hållas uppdaterad. Finansinspektionen ska enligt bemyndigandet i 18 § 2 penningtvättsförordningen föreskriva om innehållet i och omfattning av den allmänna riskbedömningen. Några remissinstanser har anfört att bemyndigandet inte ger Finansinspektionen utrymme att föreskriva om ett krav på årlig uppdatering av den allmänna riskbedömningen. Enligt Finansinspektionen ger dock bemyndigandet att meddela bestämmelser om omfattningen av den allmänna riskbedömningen möjlighet att föreskriva om hanteringen av riskbedömningen och dess process, i vilket frekvensen av utvärdering och uppdatering ingår.

Finansinspektionen delar inte heller remissinstansernas uppfattning att kravet på att uppdatera riskbedömningen vid införandet av nya produkter m.m. är för långtgående. Det är av stor vikt för att upptäcka och förebygga risker för penningtvätt och finansiering av terrorism att företagen ser över riskbedömningen vid lansering av nya produkter eller tjänster m.m., men även när företaget vänder sig till nya marknader.

2.2.2 Faktorer som kan tyda på låg respektive hög risk att beakta vid den allmänna riskbedömningen och riskklassificering av kunden

Finansinspektionens ställningstagande: Avvaktar med att föreskriva om faktorer som kan tyda på låg respektive hög risk.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: *Sparbankernas Riksförbund* har anfört att Finansinspektionen inte borde avvakta EBA, Esma och Eiopas gemensamma riktlinjer om riskfaktorer, utan utveckla innebörden av riskfaktorer eftersom de är av central betydelse för tolkning och tillämpning av föreskrifterna.

Finansinspektionens skäl: Företag ska vid den allmänna riskbedömningen och vid riskklassificeringen av en kund beakta faktorer som kan tyda på låg eller hög risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Vilken risknivå som föreligger har också betydelse vid riskklassificering av kunden vid bedömning av om företaget ska vidta förenklade åtgärder eller skärpta åtgärder vid kundkännedom. I bilagorna II och III till direktivet finns exempel på faktorer och indikationer på potentiellt lägre och högre risk. Finansinspektionen har fått bemyndigande att föreskriva om faktorer som kan tyda på låg eller hög risk för penningtvätt och finansiering av terrorism.

I den nya lagen finns ett antal bestämmelser om riskbedömning av kunden och bestämmelser där omständigheter som kan tyda på låg respektive hög risk räknas upp. Dessa omständigheter kan användas vid riskklassificering av kunden och tillsammans med kundkännedomsåtgärderna ligga till grund för den samlade bedömningen av kundens riskprofil.

EBA, Esma och Eiopa arbetar för närvarande fram gemensamma riktlinjer, The Risk factor guidelines, med stöd av artiklarna 17 och 18.4 i direktivet. Riktlinjerna ska antas senast den 26 juni 2017. De kommer efter ikraftträdandet att utgöra allmänna råd och ger därmed vägledning för de företag som ska tillämpa reglerna som följer av fjärde penningtvättsdirektivet. Enligt artikel 6 i direktivet ska kommissionen också utarbeta en rapport, som kommer att ges ut vartannat år, vilken bl.a. ska beskriva vilka delar av marknaden som är utsatt för störst risk gällande penningtvätt och finansiering av terrorism. Finansinspektionen väljer för närvarande att avvakta med att föreslå föreskrifter på detta område, då ovanstående arbete pågår hos EBA, Esma och Eiopa. Föreskrifter kan dock komma att behövas i ett senare skede, om det visar sig att den nya lagen kombinerat med de kommande gemensamma riktlinjerna behöver kompletteras eller preciseras. Finansinspektionen har förståelse för *Sparbankernas Riksförbunds* önskemål om att Finansinspektionen ska föreskriva om riskfaktorer, men bedömer ändå att skälen att avvakta överväger.

Finansinspektionen har fått möjlighet att begära in uppgifter periodiskt från företagen för att riskklassificera företagen som står under Finansinspektionens tillsyn (se vidare avsnitt 2.10). När rapporteringen kommit igång och Finansinspektionen har analyserat inkomna uppgifter finns det ytterligare en anledning att se över behovet av föreskrifter om faktorer som kan tyda på hög eller låg risk. Att avvakta med att föreskriva om riskfaktorer ger därför Finansinspektionen större möjligheter att ta fram riskfaktorer som är anpassade till företagen under tillsyn.

2.2.3 Undantag från krav på dokumenterad riskbedömning

Finansinspektionens ställningstagande: Avvaktar med att föreskriva om undantag från krav på dokumenterad riskbedömning.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Finansinspektionens skäl: I artikel 8.2 i direktivet ges en möjlighet till undantag från kravet på dokumenterade riskbedömningar. Finansinspektionen har fått möjlighet att föreskriva om sådana undantag (18 § 2 penningtvättsförordningen). Av propositionen framgår att kraven för när det ska vara möjligt att få göra undantag ska vara högt ställda. Att riskbedömningen inte finns dokumenterad innebär i realiteten att företaget och behöriga myndigheter i så fall ändå måste kunna avgöra att företagets rutiner är tillräckliga och anpassade. I enlighet med vad som följer av direktivet bör möjligheten till undantag utnyttjas när riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism är uppenbara och väl kända.⁵

Finansinspektionen har tillsyn över drygt 2 300 företag av varierande karaktär. De företag som står under Finansinspektionens tillsyn är komplexa och är till sin art särskilt sårbara för risken att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Finansinspektionen har inte identifierat någon företagstyp som med självklarhet uppfyller de högt ställda krav som regeringen nämner i propositionen. Finansinspektionen föreslår därför i nuläget inte några föreskrifter om undantag från kravet på skriftlig riskbedömning.

Finansinspektionen framhåller, som tidigare nämnts, att omfattningen av den allmänna riskbedömningen ska bestämmas av företagets storlek och art samt riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i verksamheten. Det innebär att en riskbedömning för en verksamhet med ett fåtal okomplicerade produkter och tjänster följaktligen får vara mindre omfattande än för ett företag med komplicerade eller ett större utbud av produkter och tjänster.

2.3 Rutiner och riktlinjer

2.3.1 Innehåll i och omfattning av interna och gemensamma rutiner

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företags gemensamma rutiner ska omfatta koncernens övergripande rutiner och riktlinjer för att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism i dess filialer och dotterföretag. Ett företags rutiner för informationsutbyte ska omfatta hur information får delas inom koncernen.

⁵ Prop. 2016/17:173, s. 210.

Remisspromemorian: Förslaget innehöll en bestämmelse om att informationen skulle hanteras konfidentiellt. I övrigt hade förslaget i huvudsak samma innehåll.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen* och *Finansbolagens förening* anser att ordet kontroller ska tas bort i 2 kap. 2 § föreskrifterna då detta ord inte ryms i bemyndigandet. Finansbolagens förening anser vidare att bestämmelsen i 2 kap. 3 § är oklar när det gäller vilken typ av sekretess som avses och önskar ett förtydligande. Svenska Bankföreningen anser att Finansinspektionens bemyndigande inte omfattar att föreskriva om frekvensen avseende utvärdering och uppdatering. *Svensk Försäkring* anser att rutinerna även ska ange *när* informationen får delas.

Finansinspektionens skäl: I artiklarna 8.3–8.5 i det fjärde penningtvättsdirektivet finns relativt detaljerade krav på de riktlinjer, kontroller och övriga förfaranden som företagen ska ha på plats för att minska och effektivt hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism. Av 2 kap. 8 och 9 §§ den nya penningtvättslagen framgår att ett företag ska ha dokumenterade rutiner och riktlinjer för kundkännedom, övervakning, rapportering, registerhållning och hantering av personuppgifter.

Bestämmelsen 2 kap. 9 § den nya penningtvättslagen handlar om gemensamma rutiner och riktlinjer. Om ett företag är moderföretag i en koncern eller bedriver verksamhet genom filialer ska gemensamma rutiner och riktlinjer fastställas för filialerna eller dotterföretagen i koncernen. Information som ska kunna utbytas, t.ex. kundkännedom, konto- och transaktionsinformation, är sådan som har betydelse för att företaget ska kunna motverka penningtvätt eller finansiering av terrorism. Bestämmelsen är ny i förhållande till den nuvarande lagen.

I 2 kap. 2 § de nya föreskrifterna anges att ett företags gemensamma rutiner ska omfatta koncernens övergripande rutiner och riktlinjer för att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism i dess filialer och dotterföretag. Genom att ange att det är de övergripande rutinerna som avses vill Finansinspektionen betona att de koncerngemensamma rutinerna och riktlinjerna ska antas vid sidan av företagets interna rutiner och riktlinjer. Det innebär att de enskilda verksamhetsutövarna inte behöver ha likartade interna rutiner på samtliga områden. Det enskilda företaget ska ha interna rutiner som är anpassade efter just det företaget, eftersom riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism kan variera, t.ex. mellan dotterbolag med olika typer verksamheter inom samma koncern och företag med filialer med verksamhet i olika länder. I enlighet med vad *Svenska bankföreningen* och *Finansbolagens förening* anfört har ordet kontroller utgått.

Föreskrifterna innehåller även en bestämmelse om rutiner för informationsutbyte inom en koncern (2 kap. 3 §). Rutinerna ska omfatta hur information om kundkännedom, konto- och transaktionsinformation och annan relevant information, för att förhindra penningtvätt och finansiering av

terrorism, får delas inom koncernen. Förslaget innehöll även en bestämmelse om att information som delas inom koncernen ska hanteras konfidentiellt och med integritet. Finansbolagens förening har bett om förtydligande av vilken sekretess som avses. Bestämmelsen har utgått eftersom situationen redan regleras av gällande regelverk, vilket propositionen hänvisar till.⁶ Ledning ges även i tolkningsnoten till FATF:s rekommendation 18 där det framgår att informationen ska behandlas konfidentiellt. Det bör uppmärksammas att både svenska och utländska regelverk ska beaktas vid gränsöverskridande verksamhet. Svensk Försäkring anser att bestämmelsen även ska ange *när* information får delas. Information får delas när det är motiverat utifrån risk för penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket är en bedömning som företagen måste göra. Någon ytterligare precisering av när detta får ske görs inte i föreskrifterna.

Bestämmelsen slår också fast när de koncerngemensamma rutinerna ska utvärderas och uppdateras. Att ha fungerande rutiner för detta informationsutbyte är av avgörande betydelse för att syftet med informationsutbytet ska kunna uppnås, vilket är att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism.

När det gäller de invändningar som Svenska Bankföreningen haft om omfattningen av bemyndigandet gör Finansinspektionen samma bedömning som i avsnitt. 2.2.1.

2.4 Företagets anställda och uppdragstagare

2.4.1 Lämplighetsbedömning

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företags rutiner ska säkerställa att anställda, uppdragstagare och andra personer som på liknande grund deltar i verksamheten har kunskap om området penningtvätt och finansiering av terrorism på en nivå som är lämplig med hänsyn till personens uppgifter och funktion. Rutinerna ska även innehålla en beskrivning av hur företaget i övrigt säkerställer att en person är lämplig för de uppgifter den förväntas utföra.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Svenska Bankföreningen anser att 2 kap. 4 § föreskrifterna ska utgå, eftersom 5 § avseende utbildning handlar om samma sak. *Finansbolagens förening* framför att lagen inte nämner något om kunskap och att lämplighet inte har att göra med kunskap. Föreningen efterlyser även vägledning i form av exempelvis en befattningsbeskrivning, i annat fall ska paragrafen utgå. *Finansförbundet* välkomnar att företaget ska ha rutiner för att säkerställa att anställda ska ha tillräckliga kunskaper utifrån det stora ansvar som åläggs anställda enligt penningtvättsregelverket.

⁶ Prop. 2016/17:173, s. 516.

Finansinspektionens skäl: Av artikel 8.4 a i fjärde penningtvättsdirektivet framgår att företag ska ha rutiner för bakgrundkontroll av personal. Enligt tolkningsnoten till FATF:s rekommendation 18, ska företag ha procedurer för att säkerställa en hög standard hos de anställda.

Någon motsvarande reglering har inte funnits tidigare. Enligt 2 kap. 13 § nya penningtvättslagen ska företag ha rutiner för att säkerställa lämpligheten hos sådana anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten och som utför arbetsuppgifter som är av betydelse för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism.

I Finansinspektionens föreskrifter finns en bestämmelse om att ett företags rutiner ska säkerställa att anställda, uppdragstagare och andra som arbetar med frågor om penningtvätt och finansiering av terrorism har kunskaper om området ifråga på en nivå som är lämplig med hänsyn till personens uppgift och funktion (2 kap. 4 § föreskrifterna).

Finansinspektionen delar inte *Finansbolagens förenings* uppfattning att kunskap inte hör samman med lämplighet. Tvärtom är kunskapsnivån en viktig del av det som bör beaktas vid bedömning av en persons lämplighet. Det är dock inte bara detta som är av betydelse utan det finns många andra faktorer som kan vara relevanta. Finansinspektionen har, tillsyn över ett stort antal företag, drygt 2 300 stycken, med vitt skilda verksamheter. Inom dessa företag är det en mängd varierande funktioner som hanterar olika frågor som berör åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, t.ex. kassapersonal och personal inom funktioner för regelefterlevnad. Mot bakgrund av detta gör Finansinspektionen bedömningen att det inte är möjligt att föreskriva mer detaljerat kring vilka omständigheter, utöver kunskapsnivån, som ska ligga till grund för företagets bedömning av lämpligheten. Detta är något som företagen behöver anpassa utifrån sina olika verksamheter och sin allmänna riskbedömning. Däremot anges i föreskrifterna att företaget i sina rutiner ska beskriva hur det prövar en persons lämplighet. Företagen har en stor frihet att utforma denna bedömning. Finansinspektionen delar inte *Svenska Bankföreningens* uppfattning att bestämmelsen ska utgå. Bestämmelsen innebär att arbetsgivaren ska säkerställa att en person har en viss kunskapsnivå och därför är lämplig för en viss anställning eller arbetsuppgift. Det är en annan fråga än att företaget har en skyldighet att löpande utbilda sin personal.

Som nämnts i avsnitt 2.1 ges i propositionen exempel på uppdragstagare och andra som deltar i verksamheten, vilka är att jämställa med anställda vid tillämpning av lagbestämmelsen.⁷ Eftersom personkretsen är densamma i föreskriftsbestämmelsen inför Finansinspektionen inte någon befattningsbeskrivning som Finansbolagens förening begärt.

⁷ Prop. 2016/17:173, s. 219.

2.4.2 Utbildning

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företags utbildning enligt 2 kap. 14 § den nya penningtvättslagen ska utformas utifrån de risker som identifierats i den allmänna riskbedömningen. Utbildningens innehåll och frekvens ska anpassas till personalens uppgifter och funktioner. Ett företag ska löpande informera anställda, uppdragstagare och andra personer som på liknande grund deltar i verksamheten om nya trender, mönster och metoder samt lämna annan information som är relevant för att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: *Fondbolagens förening* anser att bestämmelsen bör utformas mer i enlighet med direktivet, då bestämmelsen nu kan tolkas som att utbildningen av personalen alltid måste organiseras internt. *Finansförbundet* välkomnar att utbildningen ska individanpassas utifrån funktion och företag.

Finansinspektionens skäl: Av 2 kap. 14 § den nya penningtvättslagen, som baserar sig på artikel 46.1 i direktivet, framgår det att företag ska se till att anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten och som utför arbetsuppgifter av betydelse för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism fortlöpande får relevant utbildning och information för att kunna fullgöra företagets skyldigheter.

Enligt 2 kap. 5 § de nya föreskrifterna ska den utbildning som företag ska tillhandahålla nämnda personer utformas utifrån de risker som identifierats i den allmänna riskbedömningen, vilken ligger till grund för alla företagets åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Av samma bestämmelse framgår att utbildningens innehåll och regelbundenhet även ska anpassas till den aktuella personens uppgifter och funktion. Företaget ska således anpassa utbildningsinsatserna både till företagets identifierade risker, typ och storlek men också till de specifika arbetsuppgifter som olika personer har. Om företagets riskbedömning uppdateras eller ändras ska även utbildningen justeras på lämpligt sätt. Av bestämmelsens tredje stycke framgår vilken typ av information som ska ingå i informations- och utbildningsinsatserna. Det finns inte något krav på att utbildningen organiseras internt, däremot har företaget ansvar för att anställda får utbildning som svarar mot kraven i bestämmelsen. Finansinspektionen delar inte *Fondbolagens förenings* uppfattning att bestämmelsen behöver formuleras om för att detta klart ska framgå.

I 2 kap. 6 § de nya föreskrifterna ställs vidare krav på att utbildningen ska dokumenteras, antingen elektroniskt eller i pappersform. Det innebär att det ska gå att följa när utbildningen ägde rum, vilka som deltog samt utbildningens innehåll, vilket är relevant både för företaget och tillsynsmyndigheten.

Kravet på utbildning är inte nytt, och frågan regleras redan i de nuvarande föreskrifterna. Jämfört med tidigare har bestämmelsen kompletterats med ett dokumentationskrav och utvecklats genom att specificera kraven på frekvens och omfattning utifrån den anställdes riskexponering.

2.4.3 Skydd av anställda och företrädare

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företag ska identifiera och analysera vilka hot eller fientliga åtgärder som kan uppkomma mot anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten. Företaget ska utreda incidenter och använda denna kunskap för att uppdatera rutiner om bl.a. kundkännedom och rapportering.

Remisspromemorian: Förslaget innehöll en hänvisning till den nya penningtvättslagen som nu har ersatts med orden anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten.

Remissinstanserna: Svenska Bankföreningen och Sparbankernas Riksförbund anser att hänvisningen till 2 kap. 14 § den nya penningtvättslagen bör utgå. Vidare behöver enligt Sparbankernas Riksförbund ordet ”incidenter” i 2 kap. 7 § föreskriftsförslaget förtydligas.

Finansinspektionens skäl: För att systemet mot penningtvätt och finansiering av terrorism ska vara effektivt krävs att personer hos företagen, utöver att ha kunskap om kraven enligt penningtvättsregelverket, vill och vågar anmäla och rapportera misstänkta aktiviteter och transaktioner. Av artikel 38 i direktivet följer att företag ska vidta åtgärder för att skydda anställda, men även andra företrädare för företaget från att utsättas för hot eller fientliga handlingar och i synnerhet ogynnsamma eller diskriminerande anställningsåtgärder. Det är en utvidgning jämfört med tidigare.

Enligt 2 kap. 15 § den nya penningtvättslagen ska företag ha rutiner och vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att skydda anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten från hot eller fientliga åtgärder till följd av att de fullgör företagets skyldigheter enligt lagen.

Bestämmelsen i 2 kap. 7 § de nya föreskrifterna kompletterar lagbestämmelsen och innebär att ett företag ska identifiera och analysera vilka hot eller fientliga åtgärder som kan uppkomma mot anställda m.fl. till följd av att de vidtar kundkännedomsåtgärder, granskar eller rapporterar misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism, eller motsvarande.

Frågan regleras även i de nuvarande penningtvättsföreskrifterna. I de nya föreskrifterna ges dock ytterligare vägledning om omfattningen av de rutiner och åtgärder som krävs av företagen. Personer som arbetar med frågor om penningtvätt och finansiering av terrorism är en utsatt grupp, där hot eller risker kan komma från olika håll, både utifrån och internt i företaget. Företagen behöver identifiera och analysera det som kan drabba de anställda,

uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i verksamheten. Det kan t.ex. vara hot från en kund i samband med en kundkännedomprocess eller misstankerapportering. Personerna kan även drabbas av repressalier av olika slag från den egna verksamheten. Det kan finnas motsatta intressen inom verksamheten, där affärer vägs mot regelefterlevnad. Det finns också situationer där personal upptäcker oegentligheter inom den egna organisationen.

Av bestämmelsens första stycke framgår att företaget ska identifiera och analysera hot och risker. I andra stycket ställs det krav på att företaget ska ta fasta på faktiska situationer som inträffat, utreda dessa och dra lärdomar av det. *Sparbankernas Riksförbund* har begärt att ordet incident ska preciseras. Med uttrycket avses att en händelse som har att göra med hot och fientliga åtgärder mot de som arbetar i företaget har inträffat. Händelserna kan vara av olika slag och Finansinspektionen anser inte att det är lämpligt att i föreskrifterna ytterligare precisera vilka händelser det kan vara fråga om. Bestämmelsen är nära sammankopplad med den allmänna riskbedömningen företaget ska göra och om incidenter inträffar ska en bedömning göras av om den allmänna riskbedömningen behöver justeras i något avseende.

2.5 Åtgärder för identitetskontroll

Artikel 13 i fjärde penningtvättsdirektivet ställer krav på åtgärder som företag ska vidta för att uppnå kundkännedom. Åtgärderna omfattar både identifiering och kontroll av kunden och den verkliga huvudmannen, bedömning av affärsförbindelsens syfte och avsedd natur samt krav på fortlöpande övervakning.

2.5.1 Åtgärder för kontroll av kundens identitet

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företag ska utöver att identifiera en kund i enlighet med lagens bestämmelser också kontrollera identiteten hos den fysiska eller juridiska personen eller dennes företrädare genom kontroll av identitetshandlingar och andra dokument.

Remisspromemorian: Förslagets bestämmelser handlade både om identifiering och kontroll av identitet. Bestämmelserna i 3 kap. 3 § 1 och 4 § 1 föreskriftsförslaget medgav inte att kontroll av företrädarens identitet kunde ske på distans. I övrigt hade förslaget i huvudsak samma innehåll.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen*, *Finansbolagens förening* och *Fondbolagens förening* påpekar att begreppen identifiera och kontrollera identiteten måste klargöras så att dessa inte sammanblandas. Finansbolagens förening anser att "annan identitetshandling" i 3 kap. 2 § andra stycket ska förtydligas då nordiska identitetshandlingar inte alltid innehåller uppgift om medborgarskap. Svenska Bankföreningen anser att 3 kap. 2 § tredje stycket avseende identifiering vid avsaknad av identitetshandling ska ändras så

att det av texten framgår att företaget kan välja att avböja att utföra en enstaka transaktion eller att ingå en affärsförbindelse.

När det gäller 3 kap. 3 och 4 §§ avseende företrädare för fysisk person så anser Svenska Bankföreningen att formuleringen innebär att kunden alltid måste vara närvarande även när personen företräds av en annan person. Föreningen anser också att skrivningen i 3 kap. 3 § 2 föreskrifterna att kontroll ska göras av vilka förhållanden behörigheten grundar sig på ska utgå. *Länsstyrelsen i Skåne* ser positivt på de alternativa åtgärderna för kontroll av förvaltare eller gode män enligt 3 kap. 4 §, men önskar även en lösning på problem för gode män att öppna konto för att bevaka en bortavarande arvinges rätt i ett dödsbo.

Svenska Bankföreningen anser att 3 kap. 5 § c innebär en snävare reglering än nuvarande krav och anser att punkten bör utgå. Föreningen anser även att uppgifter om kundens adress enligt punkt a inte är nödvändig. *Svensk Försäkring* anser att ordet "affärsförbindelse" bör strykas i samma bestämmelse. Finansbolagens förening önskar ett förtydligande på hur verifiering ska ske.

Finansbolagens förening efterfrågar en exemplifiering av begreppet motsvarande i 3 kap. 6 §. Fondbolagens förening anser att kravet i 3 kap. 7 § andra stycket om att en bekräftelse ska skickas till registrerad adress eller vidta motsvarande åtgärd, inte är i enlighet med direktivet och därför bör utgå.

Svenska Bankföreningen menar att kravet på identifiering av en juridisk person enligt 3 kap. 6 och 7 §§ är för långtgående. De önskar därför en ändring som innebär att företrädaren inte alltid behöver visa id-handling.

Finansinspektionens skäl: Både FATF:s rekommendationer och direktivet skiljer på identifiering och kontroll av identitet, vilket är ett förtydligande mot vad som gällt enligt tidigare direktiv. Det innebär att identifiering ska äga rum innan kontroll företas och att kontroll ska ske på ett tillförlitligt sätt, genom t.ex. identitetshandlingar och registerutdrag.

Av 3 kap. 4 och 5 §§ den nya penningtvättslagen framgår hur företagen ska identifiera och kontrollera kunder och verkliga huvudmän. De åtgärder som ska vidtas enligt lagen anses vara i linje med det riskbaserade förhållningssättet som genomsyrar hela direktivet. En viktig aspekt av kravet på identifiering är att säkerställa kundens namn, vilket är en förutsättning för att kunna klarlägga om kunden är en person i politiskt utsatt ställning eller på annat sätt kan identifieras som en högriskkund. Kravet på kontroll kan variera beroende av förhållandena i det enskilda fallet. Lagen ger inte längre någon möjlighet till generella undantag från kravet på kundkännedom. I linje med vad flera remissinstanser begärt har Finansinspektionen justerat bestämmelserna i föreskrifterna så att det tydligt framgår att kravet på identifiering finns i lagen medan det av föreskrifterna framgår hur kontroll av identiteten ska genomföras.

Finansbolagens förening efterfrågar ett förtydligande vad gäller begreppet "annan identitetshandling" i 2 § andra stycket när det saknas uppgift om medborgarskap. Finansinspektionen anser att en viktig del i den individuella riskbedömningen är att säkerställa medborgarskap och det framgår därför av föreskrifterna att medborgarskap ska framgå av den identitetshandling som förevisas. Bestämmelsen ger även ledning kring vilka övriga krav en identitetshandling ska uppfylla. Om en fysisk person saknar identitetshandling ska kontroll av identiteten ske mot andra tillförlitliga dokument. Detta kan till exempel vara en kombination av olika godtagbara handlingar och register utifrån företagets egna fastställda rutiner och riktlinjer. Rutinerna kan t.ex. omfatta den överenskommelse som arbetats fram tillsammans av bransch och myndigheter om asylsökandes möjlighet att få tillgång till bankkonto. Finansinspektionen delar inte *Svenska Bankföreningens* uppfattning att ordet "ska" omöjliggör för företagen att neka en transaktion eller en affärsförbindelse när kundkännedom inte kan uppnås. Den frågan regleras i andra delar av den nya lagen och föreskrifterna, t.ex. 3 kap. 1 § nya penningtvättslagen.

Av artikel 13 i direktivet framgår också att företag ska kontrollera om en person, som påstår sig företräda en annan kund, verkligen har befogenhet att göra det, genom skriftlig fullmakt eller motsvarande. Företag ska också identifiera företrädaren och kontrollera dennes identitet. Det innebär att både ombudet/fullmaktstagaren och den företrädade kundens/fullmaktsgivarens identitet ska kontrolleras genom identitetshandlingar, registerutdrag eller på annat tillförlitligt sätt.

Ett företag ska när det gäller en företrädare för en fysisk person som inte är förvaltare eller god man, förutom att kontrollera identiteten på företrädaren även kontrollera dennes behörighet att företräda den fysiska personen och vilka förhållanden behörigheten grundar sig på. Denna kontroll kan förutom att kontrollera en fullmakt även ske genom att kontrollera personbevis som utvisar föräldraskap, eller liknande dokument. Formuleringen "åtminstone kontrollera skriftlig fullmakt, personbevis eller motsvarande" ger företagen möjlighet att, i enlighet med företagets riskbaserade förhållningssätt, vid behov även inhämta och kontrollera identitetshandling för den fysiska person som företräds. Finansinspektionen tycker dock inte det är lämpligt att i föreskrifterna närmare precisera vilka handlingar som företrädarens behörighet kan grunda sig på.

Finansinspektionen delar Svenska Bankföreningens synpunkt om att det bör finnas möjlighet att utföra uppgifter på distans även som företrädare för en fysisk person. Denna möjlighet har därför lagts till i föreskrifterna.

Finansinspektionen har i sin kontakt med branschen erfarit att det i vissa fall har varit problem för gode män och förvaltare att fullgöra bankernas krav på identifiering avseende den person dessa företräder. För dessa situationer föreskriver Finansinspektionen därför, i 3 kap. 4 §, alternativa åtgärder för identifiering och kontroll. Förordnandet som ligger till grund för uppdraget kan till exempel vara ett beslut av överförmyndarnämnden eller ett beslut av domstol. Förvaltaren eller den gode mannen ska kunna uppvisa detta dokument

när detta efterfrågas av företaget. Enligt *Länsstyrelsen i Skåne* sker kontakt med företagen ofta på distans, varför även denna möjlighet har lagts till i föreskrifterna. Länsstyrelsen i Skånes önskemål om ändring avseende bortavarande dödsbodelägare faller utanför penningtvättsregelverket, varför det önskemålet inte kan tillgodoses inom ramen för detta regelärende.

Ett annat problem vid identifiering, som Finansinspektionen har blivit uppmärksam på av branschen, är att den tidigare formuleringen avseende identifiering av fysisk person på distans har upplevts som svårtolkad. Finansinspektionen har därför förtydligat bestämmelsen i de nya föreskrifterna. När möjlighet inte finns till fullgod elektronisk identifiering så kan identifiering av fysisk person på distans ske genom de tre stegen i föreskrifterna (3 kap. 5 § 2 a–c). Kraven är kumulativa, vilket innebär att samtliga måste uppfyllas. Kravet i c innehåller tre alternativ. Kunden kan skicka in kopia på identifikationshandling eller så skickar företaget en bekräftelse till folkbokföringsadressen eller motsvarande. Det senare innebär att i länder där folkbokföring saknas kan man utgå från en annan registrerad adress än folkbokföringsadressen, exempelvis kommersiellt tillförlitliga adressregister. Det förutsätter dock att a och b har kunnat utföras.

Svenska Bankföreningen anser att uppgiften om adress i 5 § 2 a föreskrifterna inte är nödvändig för identifikation. Finansinspektionen delar inte uppfattningen utan anser att uppgifter om adress är en del i att kontrollera identiteten även på distans. Att adressen är en i sammanhanget viktig parameter framgår även av propositionen.⁸ Svenska Bankföreningen har även framfört att punkten 2 c ska utgå. Finansinspektionen anser att bestämmelsen ska vara kvar, men har i anledning av de synpunkter föreningen lämnat justerat ordalydelsen något för att företagen ska få en större flexibilitet i valet av lämpliga åtgärder. I linje med vad *Svensk Försäkring* anfört har ordet ”affärsförbindelse” tagits bort.

Många företag har missförstått bestämmelsen om identifiering av fysisk person på distans i de nuvarande penningtvättsföreskrifterna och tolkat denna som att en fysisk kopia på identitetshandlingen alltid måste inhämtas. Finansinspektionen vill förtydliga att det finns fall där kopia på identitetshandling kan vara relevant, t.ex. när det finns osäkerhet kring kundens identitet vid inledandet av en affärsförbindelse eller vid den fortlöpande uppföljningen av affärsförbindelsen, men det är inte ett absolut krav.

Svenska Bankföreningen har framfört att de önskar att formuleringen avseende identifiering av juridisk person ändras, genom att kontroll av företrädarens identitet inte ska ske genom kontroll mot identitetshandling enligt vad som föreskrivs om fysisk person eller på distans. Finansinspektionen anser att kontroll mot företrädarens identitetshandlingar inte kan vara en alternativ åtgärd därför att det är mycket viktigt att med säkerhet fastställa identiteten på företrädaren.

⁸ Prop. 2016/17:173, s. 523.

Fondbolagens förening anser att kravet i 3 kap. 7 § andra stycket avseende att skicka en bekräftelse till registrerad adress eller vidta motsvarande åtgärd, inte är i enlighet med direktivet och därför bör utgå. Finansinspektionens uppfattning är att det ryms inom bemyndigandet att föreskriva att denna åtgärd ingår i identitetskontrollen. Dessutom är penningtvättsdirektivet ett minimidirektiv, vilket innebär att det är möjligt att gå längre i föreskrifterna än vad direktivet föreskriver.

2.5.2 Identifiering och kontroll av verklig huvudman

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företag ska vid kontroll av identiteten av en kunds verkliga huvudman skaffa sig tillförlitliga och tillräckliga uppgifter genom att kontrollera uppgifterna mot externa register, relevanta uppgifter från kunden eller andra tillförlitliga uppgifter som företaget tagit del av. Om den verkliga huvudmannen inte går att fastställa efter sådana kontroller ska företaget kontrollera identiteten hos en person som är styrelseordförande, verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare.

Remisspromemorian: Förslaget hade i huvudsak samma innehåll.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen* och *Finansbolagens förening* ifrågasätter behovet av 3 kap. 10 § föreskrifterna eftersom det framgår av den kommande lagen om registrering av verklig huvudman vad som avses med verklig huvudman.

Finansinspektionens skäl: Artikel 13 i direktivet ställer krav på att identifiera verklig huvudman och att rimliga åtgärder vidtas för styrkande av den personens identitet. En verklig huvudman är en fysisk person som ytterst äger eller kontrollerar en juridisk person eller en fysisk person till vars förmån någon annan handlar. Företag ska vidta rimliga åtgärder för att styrka den verkliga huvudmannens identitet vilket är ett krav som redan finns i dagens reglering.

Kravet på att identifiera och kontrollera huvudmannens identitet i 3 kap. 5 § nya penningtvättslagen är en tydligare markering av att företag ska tillämpa ett riskbaserat förhållningssätt än i tidigare regelverk. Företag ska bestämma omfattningen av kundkännedomsåtgärder genom en bedömning utifrån risken i det enskilda fallet.

Enligt 3 kap. 8 § tredje stycket nya penningtvättslagen framgår att om en verklig huvudman för en juridisk person inte går att fastställa så ska den person som är styrelseordförande, verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare anses vara verklig huvudman. 3 kap. 8 § de nya penningtvättsföreskrifterna anger hur kontroll av identiteten ska ske av en sådan person.

I 3 kap. 8 § de nya föreskrifterna anges att kontroll av verklig huvudmans identitet bland annat ska ske genom kontroll mot externa register. Direktivet kräver att alla EU-länder måste ha ett register över verkliga huvudmän. I Sverige kommer detta register hanteras av Bolagsverket. Det riskbaserade förhållningssättet innebär att företag inte alltid kan förlita sig enbart på detta register, utan omfattningen av åtgärderna bestäms utifrån risken för penningtvätt och finansiering av terrorism.

2.6 Omfattningen av åtgärderna för att uppnå kundkännedom

2.6.1 Förenklade åtgärder för att uppnå kundkännedom

Finansinspektionens ställningstagande: Vid förenklade åtgärder för kundkännedom ska företaget identifiera och kontrollera kundens identitet, men detta samt övriga kundkännedomsåtgärder kan ske i begränsad omfattning. Finansinspektionen avstår från att meddela föreskrifter om när förenklade åtgärder är tillåtna.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Svenska Bankföreningen och Sparbankernas Riksförbund anser att det är oklart i vilka situationer förenklade åtgärder kan vidtas både för fysisk och juridisk person. Finansbolagens förening framför önskemål om att föreskrifterna i större utsträckning konkretiserar och exemplifierar vad de förenklade åtgärderna innebär i praktiken. Svenska Bankföreningen ifrågasätter vidare varför information om kundens adress ska inhämtas och anser att detta krav ska tas bort. Föreningen framför också att punkt 2 i respektive bestämmelse om förenklade åtgärder för fysisk och juridisk person ska utgå eftersom innehållet redan framgår av lag.

Finansinspektionens skäl: Finansinspektionen har bemyndigande att ange vad som avses med förenklade åtgärder för kundkännedom i de fall risken för penningtvätt bedöms som låg, och i vilka situationer förenklade åtgärder är tillåtna.

Direktivet ger inget utrymme för att helt undanta vissa företag från skyldigheten att vidta åtgärder för kundkännedom. Finansinspektionen bedömer att den nya penningtvättslagen inte heller ger utrymme för ett generellt undantag i föreskrifterna utan att bedömningen av när förenklade åtgärder kan vidtas måste göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Svenska Bankföreningen har ansett att det i förslaget är oklart när förenklade kundkännedomsåtgärder kan vidtas. Förenklade åtgärder för kundkännedom kan användas när risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism bedöms som låg. I lagen ges exempel på omständigheter som kan tyda på att risken för penningtvätt och finansiering av terrorism är låg (2 kap. 4 §) vilket kan ge ledning om när det finns förutsättningar att använda förenklade åtgärder för kundkännedom. Som framgår ovan pågår dessutom arbete inom EBA, Esma

och Eiopa med att ta fram riktlinjer om vad som ska utgöra låg eller hög risk som kan ge vägledning om den bedömning som företagen ska göra i detta avseende. Finansinspektionen bedömer att den vägledning som därigenom ges för närvarande är tillräcklig, och föreslår därför inte några föreskrifter om i vilka situationer som förenklade åtgärder är tillåtna.

Förenklade åtgärder innebär att identiteten måste säkerställas och att övriga angivna åtgärder i lagstiftningen måste vidtas, men i begränsad omfattning. Flera remissinstanser har framfört att det är oklart vad som avses med förenklade åtgärder och önskat konkretisering. Finansinspektionen anser inte att det i nuläget är möjligt att på ett generellt sätt i föreskrifter precisera vad som menas med begränsad omfattning vid förenklade åtgärder utan detta får avgöras från fall till fall utifrån företagets allmänna riskbedömning. Viss ledning kan dock fås i propositionens redogörelse om FATF:s tolkningsnoter.⁹ Här nämns som exempel på förenklade åtgärder att kontroll av kundens och den verkliga huvudmannens identitet sker efter det att affärsförbindelsen ingåtts, att frekvensen av uppdatering av kundidentifikationsuppgifter minskas, att omfattningen av den pågående övervakningen och granskningen av transaktioner minskas eller att bedömningen av en affärsförbindelses syfte och art baseras på ett antagande och inte på information som inhämtats från kunden. Det får i rättstillämpningen över tid utvecklas ytterligare exempel på förenklade kundkännedomsgåtgärder. Bestämmelsen kan komma att ändras i ett senare skede om det visar sig att bestämmelsen behöver kompletteras eller preciseras.

Av propositionen framgår även att frekvensen och omfattningen kan vara kopplade till ett förutbestämt lämpligt antal eller belopp och förutsätter att företagen har ett system som kan upptäcka när tröskelvärdet uppnås. Omfattningen av åtgärderna som vidtas eller inte vidtas ska överensstämma med den låga risken som företagen har identifierat och dokumenterat. Svenska Bankföreningen anser att punkten 2 i både 3 kap. 9 § och 10 § ska tas bort då det redan framgår av lagen. Finansinspektionen har fått bemyndigande att ange vad som avses med förenklade åtgärder. Dessa punkter specificerar vad som ska genomföras i form av identifiering och kontroll av kunden även vid förenklade åtgärder. För att förtydliga lagens bestämmelser framgår även av föreskrifterna att övriga åtgärder som anges i lagen ska ske, men i begränsad omfattning. Åtgärderna som ska genomföras i begränsad omfattning enligt dessa punkter utgör en del av de åtgärder som företagen ska vidta tillsammans med åtgärderna i punkt 1.

Svenska Bankföreningen har även framfört att uppgiften om adress bör tas bort som en del av identifiering. Som Finansinspektionen även framfört under avsnitt 2.4.1 är adress en viktig del i att kontrollera identiteten och kravet kvarstår därför.

⁹ Prop. 2016/17:173, s. 264.

Reglerna om åtgärder för identitetskontroll är i princip desamma för juridiska och fysiska personer, däremot skiljer sig sätten för identifiering åt.

2.6.2 Skärpta kundkännedsåtgärder vid hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism

Finansinspektionens ställningstagande: Avvaktar med att föreskriva om vad som avses med skärpta åtgärder för kundkännedom och i vilka situationer som sådana åtgärder ska vidtas.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Finansinspektionens skäl: Finansinspektionen har bemyndigande att föreskriva om vad som avses med skärpta åtgärder för kundkännedom och i vilka situationer som sådana åtgärder ska vidtas. Enligt direktivet ska skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas när risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är hög. Exempel på omständigheter som kan tyda på att risken är hög anges i 2 kap. 5 § den nya penningtvättslagen. Som framgår ovan håller även EBA, Esma och Eiopa på att ta fram gemensamma riktlinjer som ska ge vägledning om denna bedömning. På motsvarande sätt som för förenklade åtgärder avvaktar Finansinspektionen med att meddela föreskrifter om när skärpta åtgärder för kundkännedom ska vidtas. Den ovan nämnda lagbestämmelsen och de kommande riktlinjerna kan dock ge ledning om när risken är så hög att sådana åtgärder bör vidtas.

Finansinspektionen avstår även från att föreskriva om vad som avses med skärpta åtgärder för kundkännedom då myndigheten anser att detta är tillräckligt reglerat i 3 kap. 16 § den nya penningtvättslagen. Bedömningen av om skärpta åtgärder ska vidtas ska göras utifrån företagets allmänna riskbedömning.

2.6.3 Förbindelser med högriskländer

Finansinspektionens ställningstagande: Avvaktar med att föreskriva om skärpta åtgärder vid förbindelser med högriskländer.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Finansinspektionens skäl: I artikel 18 i direktivet anges att skärpta åtgärder ska vidtas avseende fysiska eller juridiska personer som är etablerade i högriskredjeländer. I 3 kap. 17 § den nya penningtvättslagen anges vad som avses med ett högriskredjeländ och att skärpta åtgärder ska vidtas i dessa fall. Finansinspektionen har bemyndigande att meddela föreskrifter som ger vägledning avseende skärpta åtgärder för att uppnå kundkännedom vid hög

risk. Även om möjligheten till att föreskriva om detta finns, så har Finansinspektionen för närvarande valt att avvakta med att utnyttja bemyndigandet, då Finansinspektionen anser att detta är utförligt angivet i 3 kap. 17 § lagen.

Kommissionen ges i direktivet befogenheter att anta delegerade förordningar om komplettering av direktivet genom identifiering av högriskredjeländer med strategiska brister. Listan publiceras på eur-lex.europa.eu och uppdateras vartefter länder uppfyller eller misslyckas med uppfyllandet av regelverket. Även FATF ger ut två utlåtanden tre gånger per år med information om länder som inte uppfyller kraven. De återfinns på webbplatsen www.fatf-gafi.org. Finansinspektionen anser att kommissionens lista och FATF:s utlåtanden tills vidare ger tillräcklig vägledning över när skärpta åtgärder ska vidtas.

2.7 Övervakning och rapportering

2.7.1 System för uppgiftslämning

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företags system för uppgiftslämning ska vara elektroniskt eller manuellt. Systemet ska utformas så att uppgifterna kan lämnas i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format. Företaget ska även se till att uppgifterna lämnas på säkert sätt och att uppgifterna behandlas konfidentiellt.

Remisspromemorian: Förslaget innehöll inget krav på att systemet ska vara utformat så att uppgifterna kan lämnas i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format. Förslaget innehöll ett krav på att systemet skulle vara utformat på det sätt som den frågeställande myndigheten anvisar.

Remissinstanserna: Svenska Bankföreningen och Fondbolagens förening anser att det i 4 kap 1 § andra stycket föreskrifterna bör framgå att det är företaget och inte systemet som ska säkerställa bl.a. att uppgifterna lämnas genom säkra kanaler. Föreningarna anser också att kravet på att uppgifterna ska lämnas på det sätt som den frågeställande myndigheten anvisar är öppen och oprecis. Det behövs ett klargörande vad det konkret innebär och medför för företagen. Svensk Försäkring anser att skrivningen om sättet uppgifterna ska lämnas på inte ger mer ledning än lagbestämmelsen och därför bör utgå. Polismyndigheten anför att det av föreskrifterna bör framgå att uppgifterna ska lämnas i ett format som är digitalt, strukturerat och bearbetningsbart. Säkerhetspolisen erinrar om att uppgiftslämning genom säkra kanaler inte ska förväxlas med vad som anses säkert enligt säkerhetsskyddslagstiftningen.

Finansinspektionens skäl: Av artikel 42 i fjärde penningtvättsdirektivet framgår att medlemsstaterna ska kräva att företag inför system för att till fullo och snabbt kunna besvara förfrågningar från finansunderrättelseenheten eller andra myndigheter om huruvida de har eller under en femårsperiod som föregår förfrågan har haft en affärsförbindelse med specificerade personer och om denna förbindelses natur. Förfrågningarna ska besvaras genom säkra

kanaler och på ett sätt som säkerställer att förfrågningarna behandlas konfidentiellt.

Av 4 kap. 7 § nya penningtvättslagen framgår att ett företag ska ha ett system för att snabbt och fullständigt kunna lämna uppgifter om huruvida företaget under de senaste fem åren har haft en affärsförbindelse med en viss person och om förbindelsens art. Det är ofta Polismyndigheten som efterfrågar denna typ av uppgifter, men även andra myndigheter kan vara aktuella.

Finansinspektionen har, mot bakgrund av de synpunkter som *Svenska Bankföreningen*, *Fondbolagens förening* och *Svensk Försäkring* framfört, justerat bestämmelsen för att göra den tydligare, och därvid även beaktat *Polismyndighetens* förslag. Kravet på att ha ett system för uppgiftslämning omfattar enligt Finansinspektionen flera olika delar. Det handlar bland annat om hur företaget håller och ordnar uppgifterna, att någon ser till att uppgifterna lämnas samt i vilket format uppgifterna överlämnas till den myndighet som efterfrågat uppgifterna. Tillägget i bestämmelsen om att uppgifterna ska kunna lämnas i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format ger möjlighet till en mer effektiv och rättssäker hantering av uppgifterna hos de myndigheter som efterfrågar informationen. Det finns däremot inga krav på att hela systemet som sådant ska vara elektroniskt, varför ett litet företag kan samla uppgifter i t.ex. en pärm så länge nästa steg i processen ändå möjliggör att ett uppgiftslämnande kan ske i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format. I bestämmelsen finns också ett krav på att företaget säkerställer att uppgifterna kan lämnas på ett säkert sätt och behandlas konfidentiellt.

2.8 Bevarande av handlingar och uppgifter

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företag ska bevara handlingar och uppgifter på ett säkert sätt, antingen elektroniskt eller i pappersform. Företaget ska se till handlingarna och uppgifterna är enkla att ta fram och identifiera. Företaget ska bevara handlingar och uppgifter i tio år om handlingarna eller uppgifterna kan tyda på penningtvätt, finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling, omständigheterna har rapporterats till Polismyndigheten och företaget har uppmärksamats på behovet av en längre lagringstid av Polismyndigheten eller en annan myndighet.

Remisspromemorian: Förslaget innehöll inte något krav på att uppgifter som på begäran har lämnats till Polismyndigheten enligt 4 kap. 6 § den nya penningtvättslagen ska lagras i tio år. Förslaget innehöll inte heller ett krav på att företaget ska ha uppmärksamats på behovet av en längre lagringstid av en myndighet. I övrigt hade förslaget i huvudsak samma innehåll.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen* anser att kravet i 5 kap. 2 § föreskrifterna, att vissa handlingar och uppgifter ska bevaras i tio år, bör formuleras så att det framgår att handlingar och uppgifter i stället får bevaras i tio år. Punktuppställningen i bestämmelsen kan enligt föreningen uppfattas som

alternativ, i stället för kumulativ. Skyldigheten att bevara handlingar bör inte omfatta de rapporter som har skickats till Finanspolisen eftersom de redan finns hos en myndighet. *Fondbolagens förening* och *Finansbolagens förening* anser att ett krav på en förlängd lagringstid endast bör komma i fråga när Polismyndigheten eller annan myndighet påtalar ett behov av en längre lagring. Finansbolagens förening anser även att bestämmelserna bör förtydligas så att det framgår att möjligheten till en längre lagringstid än fem år endast omfattar handlingar och uppgifter som tillkommer efter det att den nya penningtvättslagen träder i kraft.

Finansinspektionens skäl: I artikel 40 i direktivet finns regler om lagring av handlingar och uppgifter för att Polismyndigheten eller andra myndigheter ska kunna förebygga, upptäcka och utreda möjlig penningtvätt eller finansiering av terrorism. Syftet med reglerna är att uppgifterna ska bevaras så länge som det är lämpligt med utgångspunkt från ändamålet. I vissa fall bör det, enligt direktivet, även finnas möjligheter att bevara handlingar en längre tid än fem år, vilket även framgår i 5 kap. 4 § den nya penningtvättslagen.

Enligt direktivet förutsätter en sådan förlängning att det har gjorts en grundlig bedömning av huruvida en förlängd lagringstid är nödvändig och proportionell och om den är nödvändig för att förebygga, upptäcka eller utreda penningtvätt eller finansiering av terrorism. Enligt Finansinspektionen föreligger dessa förutsättningar när omständigheterna i ett enskilt fall har lett till rapportering av misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism till Polismyndigheten. Detsamma gäller för sådana uppgifter som Polismyndigheten har begärt in för att utreda penningtvätt och finansiering av terrorism enligt 4 kap. 6 § den nya penningtvättslagen.

Av föreskrifterna framgår hur handlingar och uppgifter ska bevaras och att de ska vara lätta att ta fram och identifiera (5 kap. 1 och 2 §§). Som både *Fondbolagens förening* och *Finansbolagens förening* uppger framgår det av propositionen att ett krav på en förlängd lagringstid endast bör komma i fråga när Polismyndigheten eller annan myndighet påtalar ett behov av en längre lagring.¹⁰ När handlingarna eller uppgifterna dessutom kan tyda på penningtvätt m.m. och en misstankerapportering har gjorts ska företaget bevara dessa i tio år. Förutsättningarna är kumulativa, och inte alternativa. En lång lagringstid kan vara avgörande för att brottsutredande myndigheter ska kunna ta del av uppgifter och handlingar, även när en längre tid har passerat.

Svenska Bankföreningen har pekat på att 5 kap. 4 § den nya penningtvättslagen reglerar när verksamhetsutövaren får bevara handlingar och uppgifter under längre tid än fem år. De anser att det av bemyndigandet framgår att Finansinspektionen kan meddela föreskrifter som anger förutsättningarna för ett förlängt bevarande men att 5 kap. 2 § föreskrifterna ska utformas som att handlingar och uppgifter *får*, snarare än *ska*, bevaras längre.

¹⁰ Prop. 2016/17:173 s. 545.

Finansinspektionen konstaterar att det i propositionen¹¹ anges att det inte är lämpligt eller praktiskt möjligt att företagen själva ska göra bedömningen av om det föreligger ett behov av att bevara uppgifterna under mer än fem år i varje enskilt fall. Det framgår vidare att förutsättningarna och formerna för hanteringen av en längre lagringstid bör preciseras i författning av lägre valör än lag, dvs. föreskrifter. Om bestämmelsen skulle innebära att företagen, under vissa förutsättningar, får (och inte ska) bevara handlingar och uppgifter längre än fem år, leder detta till att bedömningen hamnar hos företagen. Detta har lagstiftaren uttryckligen velat undvika, vilket innebär att bestämmelsen bör reglera under vilka förutsättningar som ett företag *ska* ha en längre lagringstid än fem år.

Svenska Bankföreningen anser vidare att de handlingar som rimligtvis kan behöva sparas och som grundar sig på en riskbaserad bedömning är sådana handlingar och uppgifter som legat till grund för en rapport till Polismyndigheten. Bestämmelsen i 5 kap. 2 § föreskrifterna bör dock enligt föreningen inte omfatta själva rapporten eftersom denna redan finns hos en myndighet. Finansinspektionen anser emellertid att det, om Polismyndigheten eller annan myndighet hör av sig efter en längre tid, kan underlätta för företaget att det har sparat både underlaget och rapporten. Det är också relevant för företagets kännedom om sina kunder, allmänna riskbedömning, transaktionsmonitorering m.m. att spara denna information.

Finansbolagens förening uppger att de utgår från att bestämmelsen i 5 kap. 2 § föreskrifterna kommer att vara tillämplig på handlingar och uppgifter som tillkommer efter det att den nya penningtvättslagen har trätt i kraft och vill att detta förtydligas i föreskrifterna. Det skulle innebära att handlingar och uppgifter före lagens ikraftträdande inte omfattas av bestämmelsen. I propositionen¹² anges att 5 kap. 4 § den nya penningtvättslagen inte omfattas av någon särskild övergångsregel och att bestämmelsen ska vara tillämplig på både handlingar och uppgifter som inhämtats före ikraftträdandet och sådana som därefter inhämtas. Att låta bestämmelsen i 5 kap. 2 § de nya föreskrifterna omfatta både handlingar och uppgifter som inhämtats före ikraftträdandet och sådana som därefter inhämtas är således i linje med lagstiftarens intentioner. Någon övergångsbestämmelse införs därför inte i föreskrifterna.

2.9 Regelefterlevnad och anmälningar om misstänkta överträdelser

2.9.1 Särskilda funktioner utifrån storlek och art

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företag ska alltid ha en centralt funktionsansvarig. När det är motiverat utifrån företagets storlek och art ska företaget även ha en särskilt utsedd befattningshavare och en oberoende granskningsfunktion. Företaget ska vid bedömningen av om det behöver ha en

¹¹ Prop. 2016/17:173 s. 317.

¹² Prop. 2016/17:173 s. 317 f.

särskilt utsedd befattningshavare och en oberoende granskningsfunktion särskilt beakta företagets omsättning, antalet anställda, antal verksamhetsställen, den verksamhet som bedrivs, de produkter och tjänster som tillhandahålls, verksamhetens komplexitet samt företagets allmänna riskbedömning.

Remisspromemorian: Förslaget angav att ett företag skulle ha en särskilt utsedd befattningshavare och en oberoende granskningsfunktion om företaget hade fler än 50 anställda. Bestämmelsen om delegering fanns på ett annat ställe i föreskrifterna. Förslaget innehöll även en bestämmelse om att en centralt funktionsansvarig skulle vara direkt underställd verkställande direktör. Bestämmelsen om att en centralt funktionsansvarig ska vara organisatoriskt skild från de funktioner och områden som den ska övervaka och kontrollera var annorlunda formulerad.

Remissinstanserna: *Finansbolagens förening, Fondbolagens förening, Näringslivets Regelnämnd, Sparbankernas Riksförbund och Svenska försäkringsförmedlares förening* anser att man i större utsträckning ska beakta verksamhetens art än antalet anställda samt beakta en proportionalitetsbedömning vid kraven på att utse och inrätta de tre särskilda funktionerna. *Svenska Bankföreningen* föreslår att kravet ska kopplas till Finansinspektionens kategorisering av verksamhetsutövarna eller liknande. *Svensk Försäkring* och *Svenska Bankföreningen* anser att den särskilt utsedda befattningshavaren ska "ansvara för" i stället för "göra" en allmän riskbedömning och uppdatering av densamma. Flera remissinstanser anser att det av förarbetena till lagen framgår att regleringen inte ska förhindra att verksamhetsutövare organiserar den egna verksamheten på ett effektivt och ändamålsenligt sätt och anser därför att det är av vikt att föreskrifterna utformas i enlighet med detta. Sparbankernas Riksförbund, Svenska Bankföreningen och Svensk Försäkring efterlyser en större flexibilitet avseende var de olika funktionerna ska placeras i organisationen. Svenska Bankföreningen anser att det tydligare bör framgå att delegeringsmöjligheten avser samtliga uppgifter eller ansvarsområden. Föreningen anser därför att rollen för den särskilt utsedde befattningshavaren inte bör begränsas på det sätt som har föreslagits. Föreningen poängterar att VD ansvarar för såväl den första som den andra linjen i verksamheten. Finansbolagens förening, Svenska Bankföreningen och Sparbankernas Riksförbund och Svensk Försäkring poängterar att flera verksamhetsutövare redan har att tillämpa föreskrifter med i stort samma innehåll om funktionerna, till exempel Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2014:1) om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut. Remissinstanserna anser därför att dessa verksamhetsutövare ska undantas från de delar som omfattas av andra liknande föreskrifter. *Polismyndigheten* anser att det av 6 kap. 5 § 4 även bör framgå att ansvaret träffar sådana uppgifter som lämnas på begäran av Polismyndigheten jämlikt 4 kap. 6 § den nya penningtvättslagen. Polismyndigheten anser även att det är viktigt att ansvaret för efterlevnad av föreskrifterna avseende 4 kap. 6 § lagen läggs på en person och att detta tydliggörs.

Svenska Bankföreningen anser att kravet i 5 § om att centralt funktionsansvarig skall vara "direkt underställd" verkställande direktör riskerar att leda till att ansvaret placeras hos en person med ett mycket brett ansvarsområde, utan den specialistkompetens som exempelvis avses i 7 §. Bankföreningen föreslår därför att 5 § utgår, och att 6 § får reglera kraven på rollens rapportering. Sparbankernas Riksförbund ifrågasätter om den mycket detaljerade och vida utformningen av den oberoende granskningsfunktionen ryms inom penningtvättsområdet och Finansinspektionens bemyndigande.

Finansinspektionens skäl: Direktivet ställer krav på att företagen ska ha funktioner som säkerställer företagets regelefterlevnad och interna kontroll (artikel 8.4 a och b, 33.2 och 46.4). Direktivet anger även hur ansvaret ska fördelas inom företagets ledning. Motsvarande bestämmelser saknas i den nuvarande penningtvättslagen. Den nya penningtvättslagen uppställer krav på att företagen ska ha särskilda funktioner för intern kontroll om så är motiverat med hänsyn till verksamhetens storlek och art. Finansinspektionen, och de övriga tillsynsmyndigheter som finns enligt lagen, har fått bemyndigande att föreskriva om kriterierna för när ett företag ska inrätta de särskilda funktionerna och vilka krav som ska ställas i fråga om funktionernas organisation, befogenheter och oberoende.

Den nya penningtvättslagen omfattar en mängd olika företag med varierande storlek och art och därmed olika risknivåer när det gäller att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. De företag som står under Finansinspektionens tillsyn, och som omfattas av de nya penningtvättsföreskrifterna, utövar finansiell verksamhet och är ofta komplexa, vilket gör dem särskilt sårbara för risken att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Finansinspektionens bedömning är därför att funktionerna som beskrivs i detta kapitel är grundläggande funktioner som många företag under Finansinspektionens tillsyn behöver för att kunna hantera relevanta risker. Funktionerna har dock delvis olika syften vilket gör att behoven kan variera även för de företag som omfattas av de nya penningtvättsföreskrifterna.

Flera remissinstanser har reagerat på Finansinspektionens förslag att den särskilt utsedda befattningshavaren och den oberoende granskningsfunktionen ska utses i företag som har fler än 50 anställda. Finansinspektionen har med beaktande av remissinstansernas synpunkter ändrat föreskrifterna så att det i stället anges vilka kriterier som ett företag ska beakta när det gör bedömningen av om det är motiverat för företaget att ha de aktuella funktionerna. Härigenom preciseras vilka förhållanden som särskilt ska beaktas när företaget gör den bedömning av verksamhetens storlek och art som anges i 6 kap. 2 § första stycket den nya penningtvättslagen. De kriterier som ska beaktas är företagets omsättning, antal anställda, antal verksamhetsställen, den verksamhet som bedrivs, de produkter och tjänster som tillhandahålls, verksamhetens komplexitet, och företagets allmänna riskbedömning. Listan anger vilka kriterier som särskilt ska beaktas. Den är dock inte uttömmande, utan även

andra liknande förhållanden och omständigheter kan vara relevanta för bedömningen.

Det är viktigt att betona att bestämmelsen om när dessa funktioner ska utses endast reglerar frågan om inrättande av funktionen och att den inte innebär någon lättnad vad gäller de krav som penningtvättsregelverket ställer på samtliga företag. Kraven måste alltid uppfyllas även om företaget gör bedömningen att man inte behöver ha en särskilt utsedd befattningshavare eller en oberoende granskningsfunktion.

Finansinspektionen anser att funktionen centralt funktionsansvarig alltid ska utses i finansiella företag, till skillnad från vad som gäller för den särskilt utsedde befattningshavaren och den oberoende granskningsfunktionen. Med beaktande av den finansiella marknadens riskexponering så anser Finansinspektionen att de uppgifter som ska utföras av funktionen centralt funktionsansvarig är av sådan betydelse för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism att samtliga företag behöver ha denna funktion. Finansinspektionen anser även att det är av största vikt att rapporteringen till Polismyndigheten, som ska utföras av den centralt funktionsansvarige i enlighet med 6 kap. 2 § andra stycket den nya penningtvättslagen, alltid fungerar och säkerställs. Utöver detta finns det redan krav på centralt funktionsansvarig i de nuvarande penningtvättsföreskrifterna och i vissa finansiella rörelselagar, såsom för försäkringsbolag m.fl., vilket innebär att denna funktion är väl inarbetad i företagen.

Särskilt utsedd befattningshavare

Enligt artikel 46.4 i direktivet ska företag identifiera en styrelseledamot som ska ansvara för genomförandet av lagar och andra författningar som krävs för att följa direktivet. Direktivets begrepp styrelseledamot definieras i de nya penningtvättslagen som en medlem i ledningsgruppen, verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare snarare än en styrelseledamot eftersom uppgiften är mer operativ än vad som normalt åligger en styrelseledamot.

Finansinspektionen använder samlingsnamnet särskilt utsedd befattningshavare för att beskriva personen som ska utses. Finansinspektionen föreskriver vilka uppgifter den särskild utsedde befattningshavaren ska utföra (6 kap. 2–4 §§ föreskrifterna). Den särskilt utsedde befattningshavaren ska bl.a. göra och uppdatera företagets allmänna riskbedömning, ansvara för och uppdatera företagets interna och gemensamma rutiner och riktlinjer. Personen ska även kontrollera och följa upp att företaget genomför vad som har beslutats avseende åtgärder, rutiner och andra förfaranden. Huvuduppgiften för den särskilt utsedde befattningshavaren är därmed att ansvara för att genomföra eller verkställa åtgärderna som krävs.

Finansinspektionen vidhåller att den särskilt utsedda befattningshavaren ska utföra de uppgifter som anges ovan. *Svensk Försäkring* och *Svenska Bankföreningen* anser att den särskilt utsedda befattningshavaren ska ansvara

för att uppgifterna görs, snarare än att i praktiken göra dem själv. För att förtydliga att funktionen kan delegera uppgifter till andra har delegeringsbestämmelsen flyttats till ett eget stycke i 2 §. Däremot anser inte Finansinspektionen att den särskilt utsedda befattningshavaren ska kunna delegera till annan att kontrollera och följa upp att de åtgärder, rutiner och andra förfaranden som företaget beslutar om också genomförs i verksamheten. Inte heller anser Finansinspektionen att det är lämpligt att den särskilt utsedda befattningshavaren delegerar åt annan att rapportera till företagets verkställande direktör eller styrelse. Att det är den särskilt utsedda befattningshavaren som rapporterar till högre instans tydliggör betydelsen av att arbetet med åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism inom verksamheten.

Centralt funktionsansvarig

Beträffande den efterlevnadsansvarige på ledningsnivå, som företag ska utnämna enligt artikel 8.4 a i direktivet, så föreskriver den nya penningtvättslagen grunderna för dennes uppgifter. I lagen anges bland annat att personen ska utses för att kontrollera att företaget fullgör sina skyldigheter enligt lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Funktionen benämns som centralt funktionsansvarig, vilket är ett välkänt begrepp för företagen under Finansinspektionens tillsyn eftersom det redan finns i de nuvarande penningtvätsföreskrifterna. Vidare anges i lagen att den som är centralt funktionsansvarig ska ansvara för rapportering till Polismyndigheten (6 kap. 2 § andra stycket).

Finansinspektionen anger i föreskrifterna vilka uppgifter som ska utföras av den centralt funktionsansvarige (6 kap. 5–8 §§ föreskrifterna). Denne ska t.ex. kontrollera att företaget uppfyller kraven i penningtvätsregelverket, ge råd och stöd till företagets personal om regler som rör penningtvätt och finansiering av terrorism, ansvara för att rapportering till Finanspolisen sker m.m. I 6 kap. 9 § föreskrifterna finns en bestämmelse som upplyser om det ansvar som en centralt funktionsansvarig har för misstankerapportering till Finanspolisen enligt den nya penningtvättslagen. Bestämmelsen har tagits in i föreskrifterna för att ett företag lätt ska få en överblick över vilka uppgifter en centralt funktionsansvarig ansvarar för.

Svenska Bankföreningen m.fl. har påpekat att uppgifterna överensstämmer med de uppgifter som funktionen för regelefterlevnad ska ha enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (2014:1) om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut. Finansinspektionen vill förtydliga att de företag som ska följa de nämnda föreskrifterna inte, på grund av de nya penningtvätsföreskrifterna, behöver inrätta en särskild funktion som tar hand enbart om penningtvätsfrågorna. Dessa uppgifter kan hanteras inom de funktioner som ska finnas enligt t.ex. Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut så länge som kraven i de nya penningtvätsföreskrifterna uppfylls. Det innebär att det måste finnas tillräcklig kompetens på penningtvättsområdet för att kunna utföra

de kvalificerade uppgifter som centralt funktionsansvarig ska utföra enligt 6 kap. 5 § de nya föreskrifterna.

Flera remissinstanser har påpekat att lagen medger en flexibilitet var i organisationen den centralt funktionsansvariga ska finnas. Finansinspektionen instämmer i att direktivet inte närmare anger var i organisationen den centralt funktionsansvariga ska finnas. Kravet på att funktionen ska vara organisatoriskt skild från de funktioner och områden som den ska övervaka och kontrollera har därför tagits bort.

Oberoende granskningsfunktion

Direktivet kräver att företag även ska ha en oberoende granskningsfunktion för att granska de interna riktlinjer, kontroller och förfaranden som avses i artikel 8.4 a, om det motiveras av verksamhetens storlek och natur (artikel 8.4 b).

Det finns sedan tidigare krav på att bl.a. banker, kreditmarknadsföretag och försäkringsbolag ska ha en oberoende granskningsfunktion i till exempel Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut. För flera instituttyper som omfattas av penningtvätsregelverket har det dock hittills inte funnits krav på en oberoende granskningsfunktion. Det är därför nödvändigt för dessa företag att det finns föreskrifter som reglerar hur en oberoende granskningsfunktion ska organiseras, vilka befogenheter funktionen bör ha och att den ska vara oberoende från de funktioner den ska kontrollera och verksamheten som ska kontrolleras.

Den oberoende granskningsfunktionen ska i detta sammanhang endast utföra sin granskning utifrån reglerna i penningtvätsregelverket och bedömningen om vad som är ändamålsenlig granskning får ske utifrån de behov som företaget har i sin verksamhet.

Av föreskrifterna framgår ett flertal uppgifter för den oberoende granskningsfunktionen (6 kap. 10–12 §§ föreskrifterna). Den ska bland annat granska och utvärdera om företagets organisation, styrningsprocesser, IT-system, modeller och rutiner är ändamålsenliga och effektiva. Funktionen ska också granska och regelbundet utvärdera om företagets interna kontroll är ändamålsenlig och effektiv.

Flera remissinstanser har påpekat att uppgifterna för den oberoende granskningsfunktionen överensstämmer med de uppgifter som en oberoende granskningsfunktion ska ha enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut. Finansinspektionen vill på samma sätt som när det gäller den särskilt utsedda befattningshavaren betona att de företag som ska följa de föreskrifterna eller annan motsvarande reglering där en funktion för oberoende granskning finns, inte behöver utse en särskild oberoende granskningsfunktion för just penningtvätsfrågor. Företagen har således utrymme att organisera sin interna

kontroll på det sätt de vill så länge som kraven i de nya föreskrifterna, och annan relevant reglering, uppfylls. Det måste dock säkerställas att det finnas tillräcklig kompetens på penningtvättsområdet för att kunna utföra de kvalificerade uppgifter som en oberoende granskningsfunktion ska utföra enligt av 6 kap. 10 § de nya föreskrifterna.

2.9.2 Modellriskhantering

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företags rutiner för modellriskhantering ska innehålla en beskrivning av den bakomliggande teorin och de antaganden som har lett fram till en modells utformning. Rutinerna ska även beskriva hur de ändringar som utförts av en modell ska dokumenteras. Företaget ska ha rutiner för en valideringsprocess av modellerna.

Remisspromemorian: Förslaget hade i huvudsak samma innehåll.

Remissinstanserna: *Finansbolagens förening* anser att föreskrifterna behöver förtydligas så att företagen bättre förstår vad en modellriskhantering innebär. Det bör även förtydligas vilka parametrar som är aktuella i valideringen. *Fondbolagens förening* anser att förslaget är mycket detaljerat och omfattande och omöjliggör en proportionerlig tillämpning. *Fondbolagens förening* och *Näringslivets Regelrådet* anser att Finansinspektionen inte bör införa nya krav på validering av en modell samt rutiner för en valideringsprocess i föreskrifterna. *Svenska Bankföreningen* anser att det bör klargöras att det inte behövs rutiner för modellriskhantering om en verksamhetsutövare inte använder en modell för riskbedömning, riskklassificering, övervakning eller andra förfaranden. Föreningen anser att det krav på dokumentation av modellriskhanteringen som de anser framgår av föreskrifterna inte överensstämmer med Finansinspektionens bemyndigande. Det anges inte något krav på dokumentation i lagtexten. Föreningen framför även att kravet på att parametrarna som används i modellen ska vara ”korrekta och fullständiga” ska ändras till ”lämpliga och relevanta”.

Finansinspektionens skäl: Enligt artikel 8.4 a i direktivet hör rutiner för modellriskhantering till den kategori av rutiner, riktlinjer och förfaranden som har det övergripande syftet att se till att företagen har funktioner för regelefterlevnad och intern kontroll. I direktivet definieras inte vad som avses med modell och modellriskhantering. Ledning ges dock i propositionen.¹³ Där beskrivs en modellrisk som en risk för felaktigheter som kan uppstå vid tillämpningen av en viss modell. Modeller kan användas för att förenkla och systematisera ett antal bedömningar som företag förutsätts göra enligt den nya penningtvättslagen. Det kan exempelvis handla om den allmänna riskbedömningen och övervakningen av transaktioner och aktiviteter. Modellriskhanteringen syftar till att kvalitetssäkra och förbättra de modeller som används samt till att säkerställa att modellerna inte missbrukas av kunder som känner till modellerna och därmed kan anpassa sitt beteende för att

¹³ Prop. 2016/17:173, s. 213.

undvika exempelvis en hög riskklassificering. Tanken är att möjliga brister eller risker ska kunna upptäckas och modellerna förbättras.

I föreskrifterna finns ett antal bestämmelser om rutiner för modellriskhantering (6 kap. 14–17 §§ föreskrifterna). Ett företags rutiner för modellriskhantering ska innehålla en beskrivning av den bakomliggande teorin och de antaganden som har lett fram till den valda modellens utformning. Vidare ska företag ha rutiner för validering av modellen, som säkerställer att den är ändamålsenlig för sitt syfte. Svenska Bankföreningen efterfrågar ett klargörande i föreskrifterna att en verksamhetsutövare som inte använder en modellrisk inte heller behöver rutiner för modellriskhantering. Eftersom det framgår av 6 kap. 1 § den nya penningtvättslagen att rutiner för modellrisk bara behövs om man använder en sådan modell anser Finansinspektionen att det inte finns något behov av att göra ett förtydligande om detta i föreskrifterna. Vidare har Svenska Bankföreningen påpekat att det kan vara svårt att i en valideringsprocess fastställa att de parametrar som används i modellen är korrekta och fullständiga. Föreningen anser därför att kravet i andra stycket bör ändras så att det framgår att verksamhetsutövarna ska granska att parametrarna är lämpliga och relevanta. Finansinspektionen delar inte Svenska Bankföreningens synpunkt utan vidhåller att de parametrar som förs in i modellen ska vara korrekta, däremot ska antagandena bakom parametrarna vara lämpliga och relevanta. Finansinspektionen har justerat bestämmelsen så att detta tydligare framgår. Valideringen ska göras innan modellen tas i bruk och även om väsentliga förändringar görs av en modell. Svenska Bankföreningen har också framfört synpunkter på bestämmelsen om att rutinerna ska beskriva hur ändringar av modellen ska dokumenteras. Finansinspektionen vill förtydliga att föreskrifterna inte innehåller något krav på dokumentation utan enbart på att företaget i rutinerna ska ange hur de ändringar som görs av en modell dokumenteras. Enligt Finansinspektionen torde det dock i normalfallet vara ändamålsenligt för företagen att dokumentera de ändringar som görs av en modell eftersom detta säkerställer spårbarheten som i sin tur är av vikt för företagets egen riskhantering.

2.9.3 Funktion för central kontaktpunkt

Finansinspektionens ställningstagande: Finansinspektionen avvaktar med att föreskriva om funktionen för central kontaktpunkt.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Finansinspektionens skäl: Av artikel 45.9 i direktivet framgår att medlemsstaterna får kräva att utgivare av elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.3 i direktiv 2009/110/EG och betaltjänstleverantörer enligt definitionen i artikel 4.9 i direktiv 2007/64/EG, som är etablerade på deras territorier i annan form än filialer och vars huvudkontor är beläget i en annan medlemsstat, utser en central kontaktpunkt på deras territorium. Genom

den centrala kontaktpunkten ska utgivare av elektroniska pengar och betaltjänstleverantörer säkerställa att reglerna om bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism efterlevs och underlätta de behöriga myndigheternas tillsyn, bl.a. genom att på begäran förse de behöriga myndigheterna med handlingar och information.

EBA, Esma, Eiopa håller på att utarbeta ett gemensamt förslag till tekniska standarder för tillsyn om kriterierna för avgörande av när det är lämpligt att inrätta en central kontaktpunkt enligt artikel 45.9 och vilka funktioner denna bör ha (artikel 45.10). Förslaget till teknisk standard ska lämnas till kommissionen senast den 26 juni 2017. Kommissionen har sedan tre månader på sig att anta standarden i form av en EU-förordning. Det innebär att dessa regler inte kommer att gälla i Sverige när den nya penningtvättslagen och de nya föreskrifterna träder i kraft. Även om möjligheten att föreskriva om central kontaktpunkt finns så har Finansinspektionen för närvarande valt att avvakta med att utnyttja bemyndigandet tills de tekniska standarderna trätt i kraft.

Finansinspektionen kan komma att föreskriva om detta i ett senare skede, om det visar sig att bestämmelserna i lagförslaget kombinerat med den kommande EU-förordningen behöver kompletteras eller preciseras.

2.9.4 Visselblåsningssystemets egenskaper

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företags rapporteringssystem för anställda, uppdragstagare och andra personer som på liknande grund deltar i verksamheten ska skydda företagets information från åtkomst av obehöriga, förhindra att information förvanskas eller förstörs och säkerställa att informationen är tillgänglig när det behövs. Uppgifterna ska kunna lämnas anonymt.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: *Finansförbundet* anser att utöver intern rapportering är det av vikt att anställda ges möjlighet att rapportera om allvarliga händelser till externa aktörer. *Fondbolagens förening* anser att det är angeläget att kraven harmoniseras med de krav som ställs på visselblåsningssystem i övrig finansiell lagstiftning.

Finansinspektionens skäl: Medlemsstaterna ska enligt artikel 61.3 i direktivet kräva att företagen inrättar lämpliga rutiner för att deras anställda eller personer i jämförbar ställning ska kunna rapportera överträdelser av penningtvättsregleringen internt genom en särskild, självständig och anonym kanal som står i proportion till företagets typ och storlek.

I 6 kap. 4 § den nya penningtvättslagen finns en bestämmelse som motsvarar direktivets lydelse. 6 kap 18 § de nya föreskrifterna kompletterar bestämmelsen och innebär bl.a. att ett företags rapporteringssystem ska skydda information från åtkomst av obehöriga, förhindra att informationen förvanskas eller förstörs

och säkerställa att informationen är tillgänglig när den behövs. Av bestämmelsen framgår vidare att rapporteringssystemet ska säkerställa att rapporterna kan lämnas anonymt, vilket ligger i linje med direktivet. Finansinspektionens bestämmelse innebär en miniminivå för utformningen av visselblåsningssystemet, som företagen har möjlighet att anpassa till företagets individuella behov. Det kan för en mindre aktör röra sig om en brevlåda och i andra fall om ett mer avancerat it-baserat system.

Kravet på att företag ska införa ett visselblåsningssystem är nytt och finns inte i den nuvarande regleringen. Visselblåsningssystemet avser bara rapportering om misstankar som avser företagets egna överträdelser av penningtvättsregelverket. Systemet ska alltså fungera inom företaget. Det ska inte förväxlas med misstankerapporteringen till Finanspolisen enligt 4 kap. 3 § den nya penningtvättslagen eller det system för uppgiftslämning för förfrågningar om affärsförbindelser från Finanspolisen enligt 4 kap. 6 § samma lag.

Fondbolagens förening anser att det är angeläget att kraven harmoniseras med de krav som ställs på visselblåsningssystem i övrig finansiell lagstiftning. Det finns många andra bestämmelser som anger att en mekanism ska anordnas för visselblåsare, t.ex. i kapitaltäckningsdirektivet och i UCITS V-direktivet, MiFID II och i MAR/MAD. Det innebär att en del företag under Finansinspektionens tillsyn redan träffas av krav på att ha ett system för visselblåsare. Det ryms inte inom ramen för detta regelärende att göra en övergripande jämförelse av all reglering av visselblåsningssystem. Genom penningtvättsregleringen kommer dock samtliga företag som omfattas av regleringen att träffas av kravet på att det ska finnas ett sådant system. Finansinspektionen vill med anledning av *Finansförbundets* synpunkt poängtera att visselblåsselsystemet syftar till att man internt på företagen ska kunna rapportera misstänkta överträdelser. Det synsättet överensstämmer med uttalandet i propositionen där det anges att det rör sig om intern rapportering.¹⁴

2.10 Periodisk rapportering och lämnande av uppgifter

Finansinspektionens ställningstagande: Ett företag ska till Finansinspektionen årligen lämna uppgifter om sin verksamhet, sina kunder och andra förhållanden på det sätt som anges på myndighetens webbplats. Uppgifterna, som ska avse balansdagen den 31 december, ska komma in till Finansinspektionen senast den 31 mars.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen* har anfört att bestämmelsens utformning inte lever upp till kravet på rättssäkerhet eftersom det inte är förutsebart vad eller vilka uppgifter som ska lämnas till Finansinspektionen.

¹⁴ Prop. 2016/17:173, s. 325.

Vidare medför utformningen även att det inte är möjligt att bedöma konsekvenserna avseende till exempel förväntningar på systemstöd och kostnader för detta. Eftersom det är mycket oklart vad rapporteringskravet faktiskt kommer att innebära bör Finansinspektionen avvakta med rapporteringskravet tills det är klarlagt vilka uppgifter som är nödvändiga för att Finansinspektionen ska kunna bedöma den risk som kan förknippas med verksamhetsutövare som står under tillsyn. Även *Fondbolagens förening* anser att bestämmelsen ger begränsad ledning kring vad rapporteringen ska innefatta. *Svensk Försäkring* uppmanar Finansinspektionen att så snart som möjligt publicera vilka uppgifter som ska rapporteras mot bakgrund av att senaste dag för första rapporteringen är den 31 mars 2018. *Finansbolagen* anför att det är oklart hur informationen ska rapporteras. En del av informationen kommer Finansinspektionen redan ha tillgång till, varför det blir onödigt och tidskrävande att skicka in informationen på nytt. För att underlätta företagens rapportering bör den ske i ett standardiserat format, exempelvis genom siffersättning.

Finansinspektionens skäl: Artikel 48.6 i det fjärde penningtvättsdirektivet innebär att när behöriga myndigheter utövar riskbaserad tillsyn ska de ha en klar uppfattning om riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i Sverige. Behöriga myndigheter ska ha tillgång till all relevant information om de specifika nationella och internationella risker som är kopplade till företagens kunder, produkter och tjänster, både vid platsbesök (on site enligt den engelska versionen av direktivet) och skrivbordsundersökning (s.k. off site). Behöriga myndigheter ska i sin tillsynsutövning, i form av både plats- och skrivbordsundersökningar, anpassa frekvensen och djupet (intensitet) utifrån verksamhetsutövarnas/företagens riskprofil och utifrån Sveriges risker för penningtvätt och finansiering av terrorism.

Vidare följer det av artikel 48.7 att riskklassificeringen av företagen, inklusive riskerna för bristande efterlevnad, ska ses över regelbundet. De ska även ses över vid viktiga händelser eller förändringar av deras ledning och verksamhet. Sammanfattningsvis ställer direktivet krav på att de behöriga myndigheterna ska ha tillgång till uppgifter som gör det möjligt att riskklassificera företagen.

Finansinspektionen, i sin roll som tillsynsmyndighet över finansiella företag, ska enligt artikel 48.3 ha förstärkta tillsynsbefogenheter. Detta beror på att finansiell verksamhet är några av de verksamheter som bedömts löpa störst risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Det är enligt regeringen av särskild vikt att myndigheterna som omfattas av artikel 48.3 kan planera och prioritera sin tillsyn med hjälp av relevanta och verklighetsanpassade riskklassificeringar¹⁵.

Finansinspektionen har fått bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för företag under myndighetens tillsyn att periodiskt eller på begäran lämna uppgifter om sin verksamhet, sina kunder och andra

¹⁵ Prop. 2016/17:173, s. 353 f.

förhållanden som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska bedöma den risk som kan förknippas med de företag som står under tillsyn (19 § första stycket förordningen).

Regeringen betonar i propositionen att den information som Finansinspektionen begär in ska vara till nytta för riskbedömningen och att myndigheten därmed ska ha möjlighet att använda informationen på ett ändamålsenligt sätt. Myndigheten ska kunna bedriva riskbaserad tillsyn.

Kravet på nödvändighet innebär att Finansinspektionen ska göra en bedömning av relevansen hos de uppgifter myndigheten begär. I praktiken innebär det ett krav på att Finansinspektionen ska göra en bedömning av proportionaliteten i sin begäran. Nyttan får vägas mot kostnader och andra olägenheter som det innebär för företagen att ta fram och överlämna uppgifterna.¹⁶ Finansinspektionen vill i detta sammanhang framhålla att de företag som står under Finansinspektionens tillsyn generellt sett bedöms ha en högre risk att utnyttjas för penningtvätt och terrorism än andra företag, vilket bland annat framgår av att myndigheten enligt direktivet ska ha förstärkta tillsynsbefogenheter (se ovan om artikel 48.3).

Föreskrifterna innebär att företag som omfattas av Finansinspektionens penningtvättstillsyn ska rapportera in vissa uppgifter årligen till myndigheten. Bestämmelsen anger övergripande kategorier av uppgifter som ska lämnas in. Det avser uppgifter om vilken typ av verksamhet företaget bedriver, företagets riskbedömning och rutiner, kundkännedom, övervakning och rapportering, regelefterlevnad och utbildning av anställda. Dessa uppgifter kan till exempel avse produktutbud, kundkategorier och hur kontroll sker av regelefterlevnad. Uppgifterna kommer att analyseras och läggas till grund för Finansinspektionens riskklassificering av företagen under tillsyn. Riskklassificeringen möjliggör för Finansinspektionen att på ett effektivt sätt prioritera och planera tillsynsinsatser utifrån företagens och de olika branschernas risk att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Företagen ska enligt 7 kap. 2 § föreskrifterna komma in med uppgifter på det sätt som närmare anges på myndighetens webbplats, www.fi.se. Där kommer uppgifterna som begärs att närmare preciseras.

Flera remissinstanser har invänt mot hur rapporteringen är tänkt att gå till. Sättet för rapportering, webbformulär via myndighetens webbplats, är emellertid inte nytt utan används redan i flera befintliga rapporteringar till Finansinspektionen. Anledningen till att föreskrifterna inte exakt specificerar de uppgifter som ska rapporteras är att de uppgifter som begärs in kan komma att förändras över tid. Finansinspektionen ska löpande se över indikatorer som kan påverka företagens inneboende risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Finansinspektionen ska även bedöma effekter av mitigerande åtgärder. Webbformuläret för inrapportering kan och bör anpassas utifrån ny

¹⁶ A.a. s. 355.

kunskap. Sammantaget är det inte ändamålsenligt att i föreskrifter närmare precisera dessa uppgifter.

Samtidigt har Finansinspektionen förståelse för att företagen behöver tid att anpassa sig till hur webbformuläret kommer att se ut. Företagen kommer att få information om vilka uppgifter som ska rapporteras in till Finansinspektionen i samband med publiceringen av de nya föreskrifterna på Finansinspektionens webbplats. Företag ska rapportera in uppgifterna första gången senast den 31 mars 2018. Uppgifterna ska vara beräknade eller framtagna per balansdagen den 31 december 2017.

Företag ska även enligt föreskrifterna lämna uppgifter på begäran av Finansinspektionen. Även dessa uppgifter ska utgöra underlag för myndighetens riskklassificering av företag och de efterfrågade uppgifterna måste vara nödvändiga för Finansinspektionens tillsyn. Att Finansinspektionen begär in uppgifter med stöd av denna bestämmelse kan bli aktuellt om t.ex. ett avgränsat segment ska väljas ut för en tematisk eller händelsestyrd undersökning.

Finansinspektionen har ett stort antal tillsynsobjekt som är varierande till både storlek och art vilket gör att det inte utifrån den löpande tillsynen är möjligt att riskklassificera samtliga tillsynsobjekt. Därför är periodisk rapportering en nödvändig förutsättning för att Finansinspektionen ska kunna göra en adekvat riskklassificering. Flera av företagen under tillsyn rapporterar redan periodiskt till Finansinspektionen enligt andra regelverk.

I avsnitt 3.3.2 har Finansinspektionen gjort en uppskattning av de administrativa samt övriga kostnader som föreskrifterna i detta kapitel kan medföra för företagen.

2.11 Ändringar i närliggande föreskrifter

Finansinspektionens ställningstagande: Hänvisningar i närliggande föreskrifter och allmänna råd ersätts med hänvisningar till den nya penningtvättslagen och de nya föreskrifterna.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Tillstyrker förslagen eller har inga invändningar mot dem.

Finansinspektionens skäl: Det finns hänvisningar till den nuvarande penningtvättslagen och de nuvarande penningtvättsföreskrifterna i följande föreskrifter:

Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2016:29) om verksamhet med bostadskrediter,
Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2015:8) om försäkringsrörelse,

Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2014:8) om viss verksamhet med konsumentkrediter,
Finansinspektionens föreskrifter om (FFFS 2013:10) om förvaltare av alternativa investeringsfonder,
Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2013:9) om värdepappersfonder,
Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2011:49) om institut för elektroniska pengar och registrerade utgivare,
Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (2010:3) om betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer och
Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2005:11) om försäkringsförmedling.

Finansinspektionen ersätter dessa hänvisningar med hänvisningar till den nya penningtvättslagen och de nya föreskrifterna. När det gäller Finansinspektionens föreskrifter om värdepappersfonder, Finansinspektionens föreskrifter om förvaltare av alternativa investeringsfonder och Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om försäkringsförmedling görs ändringar i dessa även i ett annat parallellt regelprojekt (FI Dnr 15-1725).

2.12 Ikraftträdande

Finansinspektionens ställningstagande: De nya föreskrifterna träder i kraft den 1 augusti 2017.

Remisspromemorian: Förslaget angav att föreskrifterna skulle träda ikraft den 26 juni 2017.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen* menar att Finansinspektionen bör avvakta med att införa rapporteringskravet i 7 kap. föreskrifterna. *Finansbolagens förening* anser att ikraftträdandet av föreskrifterna bör flyttas fram så att Finansinspektionen beaktar EBA's kommande Risk factor Guidelines innan ikraftträdandet i stället för att eventuellt i ett senare skede ändra föreskrifterna. Det vore olyckligt om verksamhetsutövaren behöver ändra sina rutiner efter kort tid. *Svensk Försäkring* menar att det borde ha varit en längre tidsperiod mellan remittering av föreskriftsförslaget och ikraftträdandet av föreskrifterna.

Finansinspektionens skäl: Föreskriftsändringarna innebär i stor utsträckning en anpassning till den nya lag som träder i kraft den 1 augusti 2017. I lagrådsremissen föreslogs lagen träda ikraft den 26 juni 2017, men detta datum har nu ändrats varför även Finansinspektionens föreskrifter träder i kraft den 1 augusti 2017. Finansinspektionen har förståelse för remissinstansernas invändningar mot tidpunkten för ikraftträdande och den korta tiden mellan tiden för beslut och ikraftträdandet, men är av uppfattningen att föreskrifterna samt föreslagna följdändringar i närliggande föreskrifter bör träda i kraft samtidigt som lagändringarna. Eftersom föreskrifterna är en del av genomförandet av det fjärde penningtvättsdirektivet skulle ett senare

ikraftträdande även kunna föranleda att kommissionen vidtar åtgärder mot Sverige.

3 Förslagets konsekvenser

Regelrådet har sammanfattningsvis anfört att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Däremot är redovisningen av alternativa lösningar om ingen reglering kommer till stånd samt redovisningen av påverkan på konkurrensförhållanden bristfällig. Finansinspektionen har i anledning av yttrandet justerat konsekvensutredningen så att Regelrådets synpunkter är omhändertagna.

Flera remissinstanser har yttrat sig över konsekvensutredningen. Sammanfattningsvis har följande synpunkter lämnats. Konsekvensanalysen är bristfällig, bland annat anses den vara för generell och inte ha tagit hänsyn till faktiska kostnader. Den tar heller inte hänsyn till små företag. Flera remissinstanser framför att de saknar konsekvensanalyser avseende vissa typer av företag, såsom försäkringsförmedlingsbolag, försäkringsföretag och fondbolag. En ytterligare synpunkt som framförts är att den totala regelbördan för denna bransch utifrån olika regelverk är stor och att konsekvenserna och riskerna med det måste övervägas.

Finansinspektionen har förståelse för önskemålen om en mer omfattande och djupgående analys av konsekvenserna för de företag som omfattas av penningtvätsregelverket. Givet den korta tid som står till förfogande för att möjliggöra att föreskrifterna ska träda ikraft samtidigt som lagen har det dock inte varit möjligt med en mer omfattande konsekvensutredning.

Finansinspektionen anser att det främst är lagändringarna och inte Finansinspektionens nya föreskrifter i sig som medför ökade kostnader, såväl administrativa som andra kostnader för företagen, samhället, konsumenterna och Finansinspektionen. I detta avsnitt redogörs för konsekvenserna av Finansinspektionens föreskrifter.

3.1 Konsekvenser för samhället och konsumenterna

Penningtvätt innebär att kriminellt förvärvade pengar integreras i den legala ekonomin. Det är ett internationellt problem som utgör ett hot mot det finansiella systemet och dess institutioner samt mot samhället i stort. Det finns inga exakta siffror på penningtvättens omfattning i Sverige, men enligt uppskattningar rör det sig om mångmiljardbelopp.

Ett annat problem är finansiering av terrorism, där även mycket små penningströmmar kan få stora konsekvenser genom att bidra till allvarliga våldsbrott. Händelser under senare tid, såsom attacker i Paris, Nice och

Bryssel, visar att problem med terrorattentat, och därmed finansiering av desamma, är högst närvarande i Europa. I flera rapporter framtagna av Centrum för Asymmetriska hot bekräftas att terroristattacker är möjliga att utföra även med begränsad tillgång till finansiella medel.¹⁷ Bland annat framgår av rapporterna att till exempel resor för att ansluta sig till terrororganisationer kan genomföras med hjälp av snabblån, studielån, kontantuttag eller insamling till ett konto med flera små belopp eller dylikt.

Förtroendet för det finansiella systemet kan skadas om dess institutioner förknippas med illegala tillgångar och penningtvätt eller finansiering av terrorism, vilket i sin tur på sikt kan hota den finansiella stabiliteten. Då penningtvätt och finansiering av terrorism får potentiellt allvarliga och omfattande konsekvenser för samhället i stort, bör de enligt Finansinspektionen karaktäriseras som systemhotande aktiviteter. Åtgärder som syftar till att effektivisera bekämpningen av dessa företeelser bör därför ses som åtgärder för att säkra både finansiell stabilitet och allmän säkerhet. Mot detta måste vägas betydelsen av att legitim näringsverksamhet ska kunna bedrivas och att finansiella tjänster ska kunna vara tillgängliga för den enskilde. För att kunna uppfylla och balansera dessa båda aspekter bör ett riskbaserat förhållningssätt ligga till grund för bland annat de föreskrifter som meddelas.

Konsumenter har redan i dag skyldighet att lämna uppgifter till företagen utifrån penningtvätsregelverket. De nya föreskrifterna innebär inte någon ytterligare skyldighet för konsumenterna att lämna uppgifter. Den ökade regelbördan på företagen, som till exempel kravet på periodisk rapportering, kan emellertid leda till ökade kostnader för företagen vilket i förlängningen kan komma att läggas på konsumenterna. De nya föreskrifterna kan däremot innebära att det blir enklare för företagen att följa regelverket. Denna effektivisering av arbetet med regelverket motverkar att kostnaden läggs på konsumenterna.

De nya föreskrifterna förtydligar den nya lagens krav, och bedöms leda till en mer effektiv hantering av penningtvätsregelverket.

3.2 Konsekvenser för företagen

Både regelverket som helhet och de nya föreskrifterna innebär ökade krav på företagen. Ändringarna gäller de flesta företag som är verksamma på finansmarknaden. Föreskrifterna styrs i hög grad av internationella standarder och EU-direktiv. Detta innebär att föreskrifterna är neutrala avseende konkurrensen mellan svenska företag och likvärdiga företag i andra länder, i och utanför EU. Därför bedömer Finansinspektionen att det är troligt att företagets konkurrensförhållanden inte kommer påverkas i någon större

¹⁷ Rapporterna Understanding Terrorist Finance - Modus Operandi and National CTF-Regimes och Finansiella aktiviteter kopplade till personer från Sverige och Danmark som anslutit sig till terrorgrupper i Syrien och Irak mellan 2013-2016, båda utgivna av Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (CATS).

utsträckning. Företagen som omfattas av regleringen är emellertid sinsemellan olika och erbjuder olika produkter och tjänster. Därtill har de olika förutsättningar att rätta sig efter de nya föreskrifterna. Det är således svårt att fullt ut bedöma hur konkurrensförhållandena verkligen kommer att påverkas.

3.2.1 Berörda företag

Föreskrifterna berör samtliga finansiella företag som omfattas av den nya lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism och som står under Finansinspektionens tillsyn. I januari 2017 omfattades 2 332 finansiella företag, som hade tillstånd av eller var registrerade hos Finansinspektionen, av penningtvättsregelverket.

Institutttyp beskr.	Antal
Auktoriserad AIF-förvaltare	60
Registrerad AIF-förvaltare	31
Reg. AIF-förvaltare (Intern)	47
AP fond	2
Bankaktiebolag	40
Betalningsinstitut	29
Registrerad betaltjänstleverantör	76
Sv. e-pengainstitut	5
Finansiella institut	322
Svenskt fondbolag utl. filial	2
Fondbolag	40
Försäkringsförmedling	1054
Inlåningsföretag	23
Konsumentkreditinstitut	75
Kreditmarknadsbolag	34
Medlemsbank	2
Utl. VP i EES med filial i Sv.	38
Mindre lokala försäkringsbolag	21
Betalningsinstitut, utl. ombud	14
Sv. reg. utgivare	1
Riksbolag, livförsäkringar	30
Riksbolag, skadeförsäkringar	43
Riksbolag, unit-linked	9
Större lokala försäkringsbolag	40
Sparbanker	47
Utländsk AIF-förvaltare filial	4
Utl. förvaltningsbolag filial	17
Utländsk bank	30
Utl. betalningsinstitut	20
Utl. betalningsinstitut filial	13
Utl. e-pengainstitut ombud	5
Utl. försäkringsförmedlare filial	13

Utl. försäkringsbolag filial liv	4
Utländsk banks filial	27
Utländskt kreditmarknadsbolag	2
Utl. kreditmarknadsbolag filial	2
Värdepappersbolag	110
Totalt antal bolag	2332

Som framgår av tabellen ovan omfattar Finansinspektionens tillsyn ett brett spektrum av företag, allt från storbanker och stora försäkringsbolag till mindre betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer (till exempel valutaväxlare). Det är därför svårt att redogöra för konsekvenserna av de nya föreskrifterna för samtliga typer av företag, då företagen har en stor variation avseende teknisk infrastruktur, kunskaper om penningtvättsregelverket och resurser.

Av nedanstående tabell framgår företagstyp, totalt antal företag och balansomslutning för år 2015, i de fall uppgifter om detta har rapporterats in till Finansinspektionen. Detta ligger till grund för Finansinspektionens beräkningar för olika typföretag.

Företagstyp	Totalt antal företag	Balansomslutning (miljoner kr)					
		0-2	2-20	20-100	100-1000	1000-	Uppgift saknas
Auktoriserad AIF-förvaltare	86	3	32	28	17	3	3
AP fond	1	0	0	0	0	1	0
Bankaktiebolag	39	0	0	0	1	37	1
Fondbolag	42	2	11	16	11	2	0
Kreditmarknadsbolag	35	0	0	0	7	28	0
Medlemsbank	2	0	0	0	1	1	0
Mindre lokala försäkringsbolag	22	2	8	2	0	0	10
Riksbolag, livförsäkringar	30	0	0	1	7	20	2
Riksbolag, skadecaptive	44	0	0	6	27	9	2
Riksbolag, skadeförsäkringar	43	1	0	2	21	19	0
Riksbolag, unit-linked	9	0	0	0	3	6	0
Större lokala försäkringsbolag	41	0	0	5	13	23	0
Sparbanker	47	0	0	1	4	42	0
Utländsk banks filial	28	1	4	5	4	13	1
Utländskt kreditmarknadsbolag	2	0	0	0	1	1	0
Värdepappersbolag	109	3	53	36	15	2	0
Totalt	580	12	108	102	132	207	19

3.3 Kostnader för företagen

Nedan beskriver Finansinspektionen de kostnadmässiga konsekvenser som uppstår för några exempel på företag. Finansinspektionen har valt att enbart beskriva konsekvenserna av de föreskrifter som kan innebära en kostnad för företagen utöver vad som följer av lagen.

De kostnader som kan uppstå för företagen är finansiella kostnader (till exempel avgifter), materiella kostnader (till exempel investeringar) och administrativa kostnader (till exempel sammanställning av information, lagring och överföring av information). En stor del av föreskrifterna är endast förtydliganden av lagen och innebär därför inte några ytterligare kostnader utöver vad som följer av lagen.

Finansinspektionen har i sina bedömningar utgått från vissa antaganden, som ligger till grund för beräkningarna av kostnader för företagen.

Tillväxtverkets databas Malin innehåller uppgifter om de administrativa kostnader som olika aktörer har för att upprätta regler. Lönekostnaderna i dessa uppskattningar är från 2006 och bedöms vara inaktuella. Finansinspektionen har därför tagit fram uppdaterade schabloner för timkostnader. Följande kostnadsuppgifter har under senare tid använts av Finansinspektionen och används även i kostnadsberäkningarna i denna konsekvensanalys. I begreppet genomsnittlig intern lönekostnad ingår lön, semesterersättning och sociala avgifter.

Genomsnittlig intern lönekostnad: 1 300 kronor per timme

Uppskattad konsultkostnad: 2 000 kronor per timme

Årsarbetstiden: 1 800 timmar

I uppskattningen av kostnader utgår Finansinspektionen från några olika exempel på företag för vilket tidsåtgången för att uppfylla kravet uppskattas. Detta sätts sedan i relation till antal företag i tre olika kategorier.

Se exempel på kostnadsberäkning i avsnitt 3.3.1 nedan.

3.3.1 Särskilda funktioner för regelefterlevnad etc.

Lagen ställer utökade krav på kontroll av regelefterlevnad genom att personer med särskilt ansvar för regelefterlevnad ska utses (6 kap. 2 §). De funktioner som ska utses är en särskilt utsedd befattningshavare, en centralt funktionsansvarig och en oberoende granskningsfunktion. Funktionerna ska utses om det är motiverat med hänsyn till verksamhetens storlek och art, se även avsnitt 2.10.1. Föreskrifterna uppställer faktorer som företagen ska ta hänsyn till vid bedömningen av storlek och art. Finansinspektionen anser dock att funktionen centralt funktionsansvarig alltid ska utses, till skillnad från vad som gäller för den särskilt utsedde befattningshavaren och den oberoende granskningsfunktionen.

Finansinspektionen har för funktionerna särskilt utsedd befattningshavare och oberoende granskningsfunktion förskrivit att det är motiverat att utse funktionerna utifrån de kriterier som anges i 6 kap. 1 § föreskrifterna. Dessa funktioner är nya i penningtvättsregelverket och medför nya kostnader för företagen.

När det gäller centralt funktionsansvarig föreslår Finansinspektionen däremot att denna funktion ska finnas hos alla företag. Kravet på att denna funktion ska finnas i samtliga företag finns redan i tidigare föreskrifter. Innehållet i kraven som avser funktionen är delvis ändrade, men Finansinspektionen bedömer att detta inte innebär några utökade kostnader för företagen.

I Finansinspektionens beräkningar av kostnaden för den särskilt utsedd befattningshavaren och den oberoende granskningsfunktionen har Finansinspektionen utgått från att samtliga företag får en ökad administrativ kostnad. Dessa kostnader varierar beroende på storleken av företagen, vilket framgår av nedanstående beräkningar. Beräkningsunderlaget framgår av bilaga 1. Funktionen centralt funktionsansvarig innebär inga utökade kostnader och därför omfattas inte denna funktion av beräkningarna.

Beräkningsunderlaget som framgår av bilagorna 1 och 2 har inte ändrats utifrån den slutliga lydelsen av bestämmelserna avseende dessa funktioner och ger därför inte en korrekt bild av konsekvenserna för företagen.

Kostnad för särskilt utsedd befattningshavare

Exempel 1 Storbank

En storbanks administrativa kostnader relaterat till kravet på särskilt utsedd befattningshavare uppskattas till 2 340 000 kronor per år, vilket är en löpande kostnad. Därtill kommer löpande kostnad för utbildning à 52 000 kronor per år. Den totala årliga kostnaden för storbanken beräknas därmed till 2 392 000 kronor per år.

Exempel 2 Värdepappersbolag

Ett värdepappersbolags administrativa kostnader relaterat till kravet på särskilt utsedd befattningshavare uppskattas till 0 kronor eftersom det genomsnittliga värdepappersbolaget har färre än 50 anställda.

Exempel 3 Registrerade betaltjänstleverantörer

En registrerad betaltjänstleverantörs administrativa kostnader relaterat till kravet på särskilt utsedd befattningshavare uppskattas till 0 kronor eftersom den genomsnittliga registrerade betaltjänstleverantören har färre än 50 anställda.

Kostnad för oberoende granskningsfunktion

Exempel 1 Storbank

En storbanks administrativa kostnader relaterat till kravet på oberoende granskningsfunktion uppskattas till 156 000 kronor per år, vilket är en löpande kostnad.

Exempel 2 Värdepappersbolag

Ett värdepappersbolags administrativa kostnader relaterat till kravet på oberoende granskningsfunktion uppskattas till 0 kronor eftersom det genomsnittliga värdepappersbolaget har färre än 50 anställda.

Exempel 3 Registrerade betaltjänstleverantörer

En registrerad betaltjänstleverantörs administrativa kostnader relaterat till kravet på oberoende granskningsfunktion uppskattas till 0 kronor eftersom den genomsnittliga registrerade betaltjänstleverantören har färre än 50 anställda.

3.3.2 Nytt rapporteringssystem

Finansinspektionen föreskriver om skyldigheter för företagen att periodiskt eller på begäran lämna in uppgifter om sin verksamhet, sina kunder och andra förhållanden som är nödvändiga för att Finansinspektionen ska kunna bedöma den risk som kan förknippas med de företag som står under tillsyn.

Ett projekt pågår hos Finansinspektionen med att utforma det nya rapporteringssystemet utifrån de nya föreskrifterna. De uppgifter som är på förslag att begäras in är till exempel vilken typ av verksamhet företaget har, vilka kundkategorier företaget har, antal personer i politiskt utsatt ställning (så kallad PEP) och hur kontroll sker av regelefterlevnad m.m. Finansinspektionen har under arbetets gång haft kontakt med en referensgrupp om periodisk rapportering. Referensgruppen har fått övergripande information om den kommande rapporteringsskyldigheten och getts möjlighet att lämna synpunkter. Endast ett fåtal synpunkter har kommit in eftersom referensgruppen haft svårt att lämna synpunkter innan förslaget varit helt färdigt. För att trots detta kunna göra en kostnadsuppskattning har Finansinspektionen även haft kontakt med personer i branschen som arbetar med att ta fram andra rapporteringssystem inom den finansiella sektorn. Finansinspektionen har därmed kunnat göra en grov uppskattning av vad kostnaderna skulle kunna bli för de olika företagen.

Finansinspektionen förutsätter att större delen av den information som ska rapporteras redan i dag finns internt hos företagen. Företagen använder dessa uppgifter bland annat för rapportering till styrelse och ledning för att dessa ska kunna fatta beslut och följa företagets utveckling och risker.

För vissa företag kan det uppstå en initial kostnad att upprätta system och säkerställa information som ska skickas till Finansinspektionen. Kravet på rapportering innebär att alla företag behöver se över och eventuellt utveckla såväl it-system som interna rutiner och processer för att säkerställa att fullgod rapportering till Finansinspektionen kan utföras.

Finansinspektionen bedömer att stora företag har kapacitet att ta fram system för rapportering utan större kostnad, då Finansinspektionen antar att företagen kan använda eller vidareutveckla befintliga system. Några av de efterfrågade uppgifterna rapporteras in redan i dag och därmed har Finansinspektionen

redan tillgång till dessa. En stor del av uppgifterna bör även finnas tillgängliga hos företagen med anledning av tidigare lagstiftning och föreskrifter. De mindre företagen kan dock behöva ta hjälp av konsulter för att bygga upp rapporteringssystemet. Där kan den initiala kostnaden bli större än för de större företagen. I förlängningen kan dock framtagandet av rapporteringssystem hjälpa företagen, både stora och små, att få en bättre överblick över företagets riskexponering. Rapporteringen ska ske på det sätt som kommer att anges på Finansinspektionens webbplats.

Förutom de initiala kostnaderna för att ta fram, anpassa och införa nya system, kan det även krävas löpande kostnader i form av underhåll och uppdatering av systemen.

Det kommer även behövas personal för att hantera den årliga rapporteringen som framgår av förslaget till föreskrifter.

Beräkningsunderlaget framgår av bilaga 2.

Kostnad för periodisk rapportering

Exempel 1 Storbank

En storbanks administrativa kostnader relaterat till kravet på periodisk rapportering uppskattas till 104 000 kronor per år, vilket är en löpande kostnad. De initiala kostnaderna för att införa periodisk rapportering för en storbank uppskattas till 50 000 kronor.

Exempel 2 Värdepappersbolag

Ett värdepappersbolags administrativa kostnader relaterat till kravet på periodisk rapportering uppskattas till 104 000 kronor per år, vilket är en löpande kostnad. De initiala kostnaderna för att införa periodisk rapportering för ett värdepappersbolag uppskattas till 50 000 kronor.

Exempel 3 Registrerade betaltjänstleverantörer

En registrerad betaltjänstleverantörs administrativa kostnader relaterat till kravet på periodisk rapportering uppskattas till 52 000 kronor per år, vilket är en löpande kostnad. Finansinspektionen uppskattar att det därutöver kan tillkomma en konsultkostnad på 28 000 kronor per år. De initiala kostnaderna för att införa periodisk rapportering för en registrerad betaltjänstleverantör uppskattas till 50 000 kronor.

3.3.3 Konsekvenser för små företag

I 6 kap. föreskrifterna ställs krav på särskilda funktioner som ett företag ska utse. Föreskrifterna uppställer faktorer som företagen ska ta hänsyn till vid bedömningen av storlek och art. Finansinspektionen anser att funktionen centralt funktionsansvarig alltid ska utses, till skillnad från vad som gäller för den särskilt utsedde befattningshavaren och den oberoende granskningsfunktionen.

Finansinspektionen har för funktionerna särskilt utsedd befattningshavare och oberoende granskningsfunktion förskrivit att det är motiverat att utse funktionerna utifrån de kriterier som anges i 6 kap. 1 § föreskrifterna. Finansinspektionen gör bedömningen att många mindre företag inte kommer omfattas av kraven på särskilt utsedd befattningshavare och oberoende granskningsfunktion.

Kravet på periodisk rapportering kan innebära lite högre kostnader för de små företagen än för de stora företagen, om de i dagsläget inte har fullgoda system för att ta fram önskade uppgifter. Det kan för dessa företag vara mer manuellt arbete än i ett större företag. Däremot är det troligtvis färre uppgifter som behöver tas fram och rapporteras med tanke på bland annat mer begränsat produktutbud och mindre komplex kundstruktur. Både stora och små företag har ofta externa dataleverantörer för sina it-system. De mindre företagen kan ha mindre utvecklade rapporteringsverktyg kopplade till systemen och måste därför beställa uppgifterna från dataleverantören vilket vanligtvis innebär en kostnad utöver den löpande kostnaden för systemet.

3.4 Konsekvenser för Finansinspektionen

Finansinspektionen är den myndighet som utövar tillsyn över hur de finansiella företagen följer penningtvättsregelverket. Föreskrifterna preciserar hur företagen ska uppfylla de krav som ställs i penningtvättslagen. Föreskrifterna innebär ökat tillsynsarbete eftersom Finansinspektionen ska kontrollera om företagen lever upp till de nya kraven. En viktig del i tillsynen blir att följa upp att företagen upprättar interna rutiner och riktlinjer utifrån regelverket och implementerar dessa i verksamheten. Företagens utökade riskbaserade arbetssätt innebär en mer individualiserad tillsyn av företagen, vilket kräver mer resurser och verktyg av Finansinspektionen för att kontrollera att enskilda företag lever upp till kraven.

Kravet på periodisk rapportering, som ger Finansinspektionen större möjligheter till proaktiv och riskbaserad tillsyn, innebär också en betydande ökning av Finansinspektionens arbetsinsatser och kostnader. Initiala kostnader uppkommer för att bygga upp ett system som kan ta emot och hantera begärd information från företagen. I detta ingår ökade kostnader för flera verksamheter på Finansinspektionen och inbegriper bland annat it, administration och analys. Därtill kommer utökade löpande kostnader för att analysera och utöva tillsyn av den inrapporterade informationen, eftersom den periodiska rapporteringen ger Finansinspektionen ett mer omfattande arbetsunderlag.

De nya föreskrifterna är omfattande och av stor betydelse för företagen. Finansinspektionen anser att det finns behov av att informera företagen både initialt inför i kraftträdandet, företrädesvis i form av FI:s kunskapsseminarium s.k. FI-forum och instruktionsfilmer, sedan löpande genom riktade informationsinsatser till företagen. Finansinspektionen räknar också med att få mycket frågor om reglerna, såväl från företagen, konsumenter, revisionsfirmor

som juridiska rådgivare, då behovet av vägledning om det nya regelverket kommer att vara stort.

Informationsinsatser krävs även internt på Finansinspektionen för att utbilda personalen. Det krävs utbildning både avseende hantering av rapporteringssystemet men också för de avdelningar som inte har så stor kännedom om regelverket, bland annat för de som hanterar tillstånd och registrering.

Bilaga 1

Beräkningsgrunder för kostnader för centrala funktioner med särskilt ansvar för regelefterlevnad

Exempel 1 Storbank

Administrativa kostnader för särskilt utsedd befattningshavare		
Genomsnittligt företag: 4 storbanker	Genomsnittlig omsättning: 1 690 miljarder kr Antal anställda: 34 500	Beräkningsgrunder: Utgår från statistik på Bankföreningens webbplats. Total balansomslutning i Sverige för 4 storbanker är 6 770 miljarder kr
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 1800 timmar	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Genomsnittlig löpande kostnad: 2 340 000 kr per år	Beräkningsformel: 1800 x 1300

Andra kostnader för särskilt utsedd befattningshavare		
Investeringar, t.ex. systemstöd	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Ökad personalstyrka	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat: utbildning	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 52 000 - 100 000 kr	FI gör antagande att det krävs 40 timmars utbildning årligen. Kostnad för intern utbildning uppgår till 1 300 kr x 40 timmar vilket ger en kostnad på 52 000 kr. Vid behov av konsult för utbildning uppskattar FI kostnaden till 20 000 kr/dag. Kostnaden för detta kan därmed variera mellan 20 000 - 100 000 kr beroende på antal dagar.
Annat:	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	

Administrativa kostnader för oberoende granskningsfunktion		
Genomsnittligt företag: 4 storbanker	Genomsnittlig omsättning: 1 690 miljarder kr Antal anställda: 34 500	
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 120 timmar	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Genomsnittlig löpande kostnad:	Beräkningsformel: 120 x 1300

Andra kostnader för oberoende granskningsfunktion		
Investeringar, t.ex. systemstöd	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Ökad personalstyrka	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat: utbildning	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat:	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	

Exempel 2 Värdepappersbolag¹⁸

Administrativa kostnader för särskilt utsedd befattningshavare		
Genomsnittligt företag: 110 st värdepappersbolag	Genomsnittlig omsättning: 10 miljoner kr Beräknat totalt antal anställda i de 110 värdepappersbolagen: 1 650	Det genomsnittliga företaget har 15 anställda vilket innebär att dessa inte omfattas av lagens krav på särskild befattningshavare. De företag som har över 50 anställda omfattas.
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 0	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Löpande kostnad: 0 kr	

Administrativa kostnader för oberoende granskningsfunktion		
Genomsnittligt företag: 110 st värdepappersbolag	Genomsnittlig omsättning: 10 miljoner kr Beräknat totalt antal anställda i de 110 värdepappersbolagen: 1 650	Det genomsnittliga företaget har 15 anställda vilket innebär att dessa inte omfattas av lagens krav på oberoende granskningsfunktion. De företag som har över 50 anställda omfattas.
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 0	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Löpande kostnad: 0 kr	

¹⁸ För denna företagskategori har Finansinspektionen inte uppgift om antal anställda varför en uppskattning har gjorts.

Exempel 3 Registrerade betaltjänstleverantörer

Administrativa kostnader för särskilt utsedd befattningshavare		
Genomsnittligt företag: 76 st Registrerade betaltjänstleverantörer	Genomsnittlig omsättning: 180 miljoner kr Beräknat totalt antal anställda i de 76 st Registrerade betaltjänstleverantörerna: 5 st	Den som omsätter betaltjänster för motsvarande mer än 3 miljoner euro per månad måste ha tillstånd för att få driva verksamheten och kallas i lagen för betalningsinstitut. Den som omsätter ett lägre belopp kan ansöka om att undantas från tillståndsplikt och kallas för registrerad betaltjänstleverantör. Beräknad genomsnittlig omsättning (3 milj Euro x 12 månader x 10 kr (uppskattad EUR-kurs) blir 360 miljoner kronor. Snitt blir 180 miljoner kr. Det genomsnittliga företaget har 15 anställda vilket innebär att dessa inte omfattas av lagens krav på särskilt utsedd befattningshavare. De företag som har över 50 anställda omfattas.
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 0	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Genomsnittlig löpande kostnad: 0 kr	

Administrativa kostnader för oberoende granskningsfunktion		
Genomsnittligt företag: 76 st Registrerade betaltjänstleverantörer	Genomsnittlig omsättning: 180 miljoner kr Beräknat totalt antal anställda i de 76 st Registrerade betaltjänstleverantörerna: 5 st	Den som omsätter betaltjänster för motsvarande mer än 3 miljoner euro per månad måste ha tillstånd för att få driva verksamheten och kallas i lagen för betalningsinstitut. Den som omsätter ett lägre belopp kan ansöka om att undantas från tillståndsplikt och kallas för registrerad betaltjänstleverantör. Beräknad genomsnittlig omsättning (3 milj Euro x 12 månader x 10 kr (uppskattad EUR-kurs) blir 360 miljoner kronor. Snitt blir 180 miljoner kr. Det genomsnittliga företaget har 15 anställda vilket innebär att dessa inte omfattas av lagens krav på oberoende granskningsfunktion. De företag som har över 50 anställda omfattas.
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 0	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Löpande (antal gånger per år): 0 kr	

Bilaga 2

Beräkningsgrunder för kostnader för periodisk rapportering

Exempel 1 Storbank

Administrativa kostnader för periodisk rapportering		
Genomsnittligt företag: 4 storbanker	Genomsnittlig omsättning: 1 690 miljarder kr Antal anställda: 34 500	
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 80 timmar	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Genomsnittlig löpande kostnad: 104 000 kr per år	Beräkningsformel: 80 x 1300

Andra kostnader för periodisk rapportering		
Investeringar, t.ex. systemstöd	Engångskostnad: 0 - 50 000 kr Löpande: 0 kr	
Ökad personalstyrka	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat:	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat:	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	

Exempel 2 Värdepappersbolag

Administrativa kostnader för periodisk rapportering		
Genomsnittligt företag: 110 st värdepappersbolag	Genomsnittlig omsättning: 10 miljoner kr Beräknat totalt antal anställda i de 110 värdepappersbolagen: 1 650	
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 80 timmar	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Genomsnittlig löpande kostnad: 104 000 kr per år	Beräkningsformel: 80 x 1300

Andra kostnader för periodisk rapportering		
Investeringar, t.ex. systemstöd	Engångskostnad: 0 - 50 000 kr Löpande: 0 kr	
Ökad personalstyrka	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat:	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat:	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	

Exempel 3 Registrerade betaltjänstleverantörer

Administrativ kostnad för periodisk rapportering		
Genomsnittligt företag Antal: 76	Antagande snitt omsättning: 180 miljoner kr Antal anställda: 5 stycken (enl FI:s uppskattning).	
Tid för att samla in uppgifter, analysera och rapportera	Timmar: 40 timmar	
Genomsnittlig intern lönekostnad	Kronor per timme: 1 300 kr	
Frekvens: löpande	Engångskostnad: 0 kr Genomsnittlig löpande kostnad: 52 000 kr per år	Beräkningsformel: 40 x 1300

Andra kostnader för periodisk rapportering		
Investeringar, t.ex. systemstöd	Engångskostnad: 0 - 50 000 kr Löpande: 0 kr	
Ökad personalstyrka	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	
Annat: Konsultkostnad	Engångskostnad: 0 kr Genomsnittlig löpande: 28 000 kr	Kostnad för att anlita en konsult för att ta fram uppgifter för rapportering där dessa inte finns att tillgå internt är 700 kronor dyrare per timme jämfört med att en anställd utför arbetet.
Annat:	Engångskostnad: 0 kr Löpande: 0 kr	